

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KONCEPCE AKTIVNÍCH ZÁLOH ARMÁDY ČR

Autor práce: Radek Němeček
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Ing. Martin Barabáš, MPA
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Martinu Barabášovi, MPA, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Abstrakt

NĚMEČEK, R. *Koncepce aktivních záloh Armády ČR : Bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2019. 56 s. Vedoucí bakalářské práce : Ing. Martin Barabáš, MPA.

Klíčová slova: aktivní záloha, armádní zálohy, Armáda České republiky, bezpečnostní strategie, koncepce totálních sil, vojenský výcvik

Tato práce pojednává o konceptu aktivních záloh a její úlohy v bezpečnostním systému České republiky. Práce je rozdělena do tří hlavních částí.

První část se zabývá samotným pojmem aktivních záloh, jeho definicí, legislativním vymezením a ukotvením v právním systému České republiky a v závěru i historickým vývojem dobrovolných záloh a aktivních záloh.

Druhá část je věnována výstavbě aktivních záloh. Zabývá se konceptem totálních sil, aktuálním bezpečnostním prostředím České republiky a ambicemi při výstavbě našich aktivních záloh, aktivní zálohou jako způsobem civilní kontroly armády, podmínkami vstupu k aktivní záloze a nakonec i možností nasazení aktivních záloh.

V poslední třetí části jsou popsány dvě vybrané jednotky aktivních záloh, organizace a praktické provedení výcviku na základě jejich úkolů a předurčení.

Abstract

NĚMEČEK, R. *Concept of the Active Reserve of the Czech Armed Forces : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2019. 56 p. Supervisor : Ing. Martin Barabáš, MPA.

Key words: active reserve, army reserve, Czech Armed Forces, total force concept, military training

This bachelor thesis deals with the concept of active reserve and their role in the security system of the Czech Republic. The bachelor thesis is divided into three main parts.

The first part deals with the concept of active reserve, its definition, legislative definition and anchoring in the legal system of the Czech Republic and in the end the historical development of voluntary reserves and active reserves.

The second part is devoted to the concept of construction of active reserve. It represents the concept of total forces, the current security environment of the Czech Republic and ambitions in the construction of our active reserves, active reserves as a way of civilian and democratic control of the army, conditions of entry to active reserve and finally the possibility of deploying active reserves.

In the last third part, two selected units of active reserves, organization and practical training on the basis of their tasks and predestination are described.

Obsah

1	Cíle a metodika bakalářské práce.....	9
2	Aktivní zálohy	10
2.1	Definice	10
2.2	Legislativní rámec	12
2.3	Historický vývoj záloh	14
2.3.1	Vývoj v 16. – 19. století.....	14
2.3.2	Odkaz Československých legií	15
2.3.3	Zálohy po II. světové válce.....	17
2.3.4	Novodobá historie aktivních záloh	17
3	Koncepce výstavby aktivních záloh v ČR	23
3.1	Koncepce totálních sil	23
3.2	Aktuální bezpečnostní prostředí	26
3.3	Ambice Armády ČR v oblasti aktivních záloh.....	30
3.4	Aktivní zálohy jako demokratická kontrola Armády ČR.....	32
3.5	Podmínky pro vstup do AZ	35
3.6	Služba aktivních záloh v době míru	36
3.6.1	Pravidelná a dobrovolná vojenská cvičení	37
3.6.2	Operační nasazení	38
4	Výcvik jednotek AZ.....	40
4.1	Výcvik AZ u 44. lehkého motorizovaného praporu	40
4.1.1	Struktura jednotek AZ u praporu	40
4.1.2	Organizace výcviku	42
4.1.3	Praktické provedení výcviku	44
4.2	Výcvik u pěších rot AZ při KVV	47
4.2.1	Struktura pěší roty AZ	47
4.2.2	Organizace výcviku	47
4.2.3	Praktické provedení výcviku	49
	Závěr.....	50

Seznam použitých zdrojů	52
Seznam použitých zkratek.....	56

Úvod

Aktivní zálohy, to je v současné době velmi často používaný pojem jak v médiích, tak i mezi běžnou populací, pokud se mluví o armádě a různých bezpečnostních hrozbách. Je však otázkou, jak moc dalece je běžná populace České republiky alespoň částečně informována o tom, co aktivní zálohy jsou, jaký mají účel a použití a proč jsou v současné době pro náš bezpečnostní systém tak důležité a přínosné.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 měla před sebou tehdejší Československá lidová armáda velmi náročný úkol. Projít transformací od velkého armádního molocha sovětského braneckého typu, který nemá úctu obyvatel vlastní země a který je jedním z nástrojů k upevnění moci komunistického režimu a utlačování vlastních obyvatel, k armádě západního typu, malé, profesionální a efektivní. K armádě, která slouží k upevňování a ochraně demokratického zřízení státu a zajišťování bezpečnosti jeho obyvatel. Uplynulo od té doby bezmála 30 let a dle různých průzkumů veřejného mínění se zdá, že nastolený směr jde správným směrem. Armáda ČR se těší širokému respektu a důvěře obyvatelstva České republiky v míře, jakou nikdy před tím pravděpodobně neměla (snad vyjma období První republiky a v době všeobecné mobilizace před začátkem 2. světové války). Armáda ČR je v současné době sebevědomým partnerem ostatních členů Severoatlantické aliance a stojí po jejich boku ve všech důležitých zahraničních misích, které přispívají k bezpečí v Evropě.

To, že tomu tak skutečně je, je možné pozorovat i na zájmu, který se zvedl po výrazné změně konceptu výstavby aktivních záloh. Tato složka Ozbrojených sil České republiky se postupně emancipuje a sílí a je stále právoplatnějším partnerem naší profesionální armády. Zdá se, že si naše politická reprezentace a armádní špičky začaly v posledních letech plně uvědomovat nezbytnost větší otevřenosti armády vůči obyvatelům České republiky, ale i nezbytnost jejich většího zapojení na obraně hodnot formou dobrovolného převzetí branné povinnosti.

Tato práce snad přispěje svým dílem k informování veřejnosti o nezbytnosti aktivních záloh v bezpečnostním systému. Vzhledem k současné bezpečnostní situaci mají aktivní zálohy v rámci armádních struktur nezastupitelný význam při civilní a demokratické kontrole Ozbrojených sil ČR.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Tato bakalářská práce si klade za cíl analyzovat a následně popsat souhrnný obraz o současném konceptu výstavby aktivních záloh Armády ČR, aktuální vývoj a plánovaný finální stav.

V úvodu je představen samotný pojem aktivních záloh, jejich výstavba a rovněž jsou naznačeny i motivace ke změně přístupu k aktivní záloze.

Práce je rozdělena celkem do tří hlavních částí, kdy první část se věnuje samotnému pojmu aktivní zálohy, její definici a terminologickému vymezení. Dále je věnována pozornost legislativnímu rámci a ukotvení aktivních záloh a záloh obecně v právním systému České republiky. Následuje stručný exkurz do historického vývoje armádních záloh v celosvětovém měřítku a rovněž i v kontextu České republiky. Dále je zmíněno, jakou úlohu sehrály dobrovolnické armádní sbory při formování Československého, potažmo Českého státu.

Druhá část práce se věnuje samotnému konceptu výstavby aktivních záloh, kdy v začátku představuje koncept totálních sil, který je pro současnou vojenskou doktrínu v oblasti existence a výstavby aktivních záloh stěžejní. Následuje stručná analýza současného bezpečnostního prostředí, ve kterém se Česká republika nachází a na které musí reagovat. Tento faktor je totiž jedním z hlavních vlivů, které formují obrannou politiku státu a jeho vojensko-politické ambice. Dále jsou představovány hlavní ambice výstavby aktivních záloh v rámci Armády ČR k časovému milníku, kterým je rok 2025. Rovněž je v této části zmíněna nezanedbatelná úloha aktivních záloh jako jednoho z nástrojů pro civilní a demokratickou kontrolu Ozbrojených sil České republiky. V závěru této části je věnován prostor pro osvětlení podmínek pro vstup občana do aktivních záloh a následně i výcviku a formám plnění vojenské služby.

Poslední část této práce se zaměřuje na představení dvou vybraných jednotek AZ, jejich organizační struktury na základě jim předurčených úkolů a jejich začlenění do konkrétního útvaru či zařízení. V závěru následuje osvětlení problematiky realizace praktického výcviku vybraných jednotek.

Závěr práce je pak věnován sumarizaci všech předložených a získaných informací a poznatků, které byly nasbírány v průběhu práce na tomto textu.

2 Aktivní zálohy

„*Neptej se, co může udělat tvá země pro tebe. Ptej se, co ty můžeš udělat pro svoji zemi.*“

John F. Kennedy

2.1 Definice

Jak již bylo uvedeno výše, tato práce se zabývá úlohou záloh v Armádě České republiky, kdy se jedná o pojem z vojenské terminologie. Tento termín je někdy příliš nadužíván a rovněž je i někdy použit nepřesně. Autor proto považuje za nezbytné, aby došlo k přesné definici a vyjasnění jednotlivých pojmů v oblasti armádních záloh.

Zálohy pro doplňování Armády ČR jsou realizovány z tzv. zálohy ozbrojených sil, která se skládá z povinné zálohy a zálohy aktivní. V aktivní záloze jsou občané ČR či bývalí příslušníci Armády ČR po dobrovolném převzetí výkonu branné povinnosti.¹

Pro potřeby této práce budou využívány pojmy *aktivní záloha* právě pro pojmenování konkrétního typu záloh ozbrojených sil obecně a dále *Aktivní zálohy*, jenž pro účely této práce představují pojmenování vojenské jednotky určitého typu.

Hlavním účelem povinných záloh je masivní doplňování ozbrojených sil státu v případě krizových situací. Nejreprezentativnějším případem takové krizové situace je tzv. totální válka², kdy stát přistoupí k mobilizaci celého obyvatelstva a tím i k mobilizaci té části obyvatelstva, která prošla vojenským výcvikem. Povinná záloha je tvořena z těchto částí:³

- vojáci, kteří byli vyřazeni z aktivní zálohy, pokud stále podléhají branné povinnosti;

¹ VLČEK, Bohuslav. *Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky. Vojenské rozhledy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AV, 2007, 16 (48) (4), 67 - 73. ISSN 1210-3292.

² Jako první přišel s myšlenkou totální války Carl von Clausewitz (1780 – 1831), kdy předpokládal, že pro dosažení cílů válečného úsilí dané země je nutné nasadit všechny její lidské a hospodářské zdroje. Tato koncepce byla během I. světové války rozpracována Erichem F. W. Ludendorffem (1865 – 1937) a následně i Adolfem Hitlerem (1889 – 1945) během II. světové války.

³ NĚMEC, Ivan, ŽILÍNEK, Milan a LUŽNÝ, Jaroslav. *Přechod státu z mírového na válečný stav. Vojenské rozhledy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2007, 16 (48) (4), 59 - 66. ISSN 1210-3292.

- vojáci z povolání, kterým již zanikl jejich služební poměr, pokud nadále podléhají branné povinnosti;
- ti vojáci, kteří byli odvedeni buď za stavu ohrožení státu, nebo za válečného stavu, před povoláním k výkonu mimořádné služby a rovněž vojáci, kteří byli propuštěni z výkonu mimořádné služby. To vše v případě, že stále podléhají branné povinnosti.

Na rozdíl od záloh aktivního typu tato povinná záloha dále neudržuje své vojenské schopnosti a dovednosti např. formou pravidelných cvičení.

Oproti tomu zálohy aktivního typu (tj. aktivní zálohy) jsou dle Pernici jednotky miličního typu, kdy může jít o „vojsko vytvořené z občanů, vykonávajících aktivní vojenskou službu nikoliv jako svou profesi“⁴ a dále o „organizační prvky ozbrojených sil složené z neprofesionálních vojáků vykonávajících vojenské činnosti dobrovolně...“⁵.

V našem vojensko-politickém systému, kdy jsme zapojeni do struktur Evropské unie, v rámci vojenství především do Severoatlantické aliance, je nutné uvažovat o aktivních zálohách i v tomto kontextu. Právě Severoatlantická aliance (NATO) považuje AZ za důležitou součást ozbrojených sil jejich členů a definuje ji jako vojenskou strukturu „skládající se z rozličných kategorií osob, které přicházejí z civilního prostředí a současně nevykonávají u ozbrojených sil zaměstnání na plný pracovní úvazek. Může se jednat o dobrovolníky, bývalé vojáky a brance, kteří mohou být přiřazeni k regulérním vojenským jednotkám, případně sloužit jako samostatní jedinci, podporující klasické ozbrojené síly.“⁶

Fakt, že vojenské aktivní zálohy jsou skutečně aktuálním tématem, vychází nejen ze změny geopolitických poměrů na konci 20. století vlivem rozpadu Východního bloku a Varšavské smlouvy, ale i z důvodu změny globálního bezpečnostního prostředí na začátku 21. století. NATO musí čelit v rámci komplexního bezpečnostního prostředí hůře definovatelným hrozbám, avšak spektrum operací je mnohem širší a díky tomu i

⁴ PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 2007. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2007, 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6, str. 42.

⁵ Tamtéž, str. 42.

⁶ *NATO Framework Policy on Reserve*. [online]. [cit. 2018-10-22]. Finaledition. Brusel: NorthAtlanticMilitaryCommittee, 2012, 7 s. MC 0441/2. Dostupné také z: http://cior.net.webx3.d2.cz/wp-content/uploads/2018/07/4-MC_0441_2_FINAL_ENG_NU.pdf, s. 4.

náročnější než kdy předtím. „Mnoho států postupně přechází na plně profesionální armádu a zároveň s tím i redukuje počty svých armád. Z tohoto důvodu roste a stále růst bude i potřeba disponovat rezervními vojenskými silami. Dovednosti a zkušenosti rezervistů proto jsou a stále více budou velmi důležitými pro jejich ozbrojené síly.“⁷

2.2 Legislativní rámec

Aktivní zálohy jsou plně zakotveny v legislativním rámci České republiky, kdy je jejich existence a použití ošetřeno několika zákony. Hlavním zákonným rámcem je ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky. Tento ústavní zákon si klade za cíl především ošetření situace nouzového stavu, stavu ohrožení státu a rovněž i podmínek tvorby bezpečnostní rady státu. Zákon se ale také zabývá ozbrojenými silami, rozsahem jejich povinností, úkolů a jejich výstavbě. Konkrétně v Základním ustanovení zákona v čl. 4 v odst. 1 je uvedeno, že „ozbrojené síly jsou doplňovány na základě branné povinnosti“⁸ a v odst. 2 „rozsah branné povinnosti, úkoly ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních služeb, jejich organizaci, přípravu a doplňování a právní poměry jejich příslušníků stanoví zákon, a to tak, aby byla zajištěna civilní kontrola ozbrojených sil“⁹.

Rovněž se zálohami zabývá zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky a zákon č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání, na který se odvolávají další zákony, jenž problematiku aktivních záloh řeší. Zákon, který v podstatě fakticky ustanovil Aktivní zálohy (v té době nazývané Aktivní zálohy dobrovolné – AZD), byl zákon č. 220/1999 Sb. o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení vojáků v záloze. Ten byl v roce 2002 pozměněn a doplněn zákonem č. 128/2002 Sb. Především pak v §79 odst. 5 se uvádí: „Voják v záloze povoláný na vojenské cvičení dobrovolné, který tvoří aktivní zálohu dobrovolnou, má po dobu tohoto cvičení nárok na

⁷NATO Framework Policy on Reserve. [online]. [cit. 2018-10-22]. Final edition. Brusel: NorthAtlanticMilitaryCommittee, 2012, 7 s. MC 0441/2. Dostupné také z: http://cior.net.webx3.d2.cz/wp-content/uploads/2018/07/4-MC_0441_2_FINAL_ENG_NU.pdf, s. 4 (vlastní překlad).

⁸ČESKO. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky. [online]. [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/1998/110.html>

⁹ČESKO. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky. [online]. [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/1998/110.html>.

*dvojnásobné měsíční částky služného.*¹⁰ V témže zákoně v §83 odst. 1 se uvádí, že „voják v aktivní záloze dobrovolně, pokud plní podmínky dohody uzavřené k dobrovolnému udržování své připravenosti, má nárok na odměnu ve výši 500 Kč měsíčně.“¹¹

Vlivem chystané profesionalizace české armády v roce 2005 bylo nutné aktualizovat brannou legislativu a adaptovat ji na novou situaci a nové standardy. Proto byl v roce 2004 starý branný zákon č. 218/1999 Sb. nahrazen novým zákonem č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). Ten v §5 odst. 1 uvádí, že „občan mimo stav ohrožení státu nebo mimo válečný stav může dobrovolně převzít výkon branné povinnosti, pokud požádá o zařazení do aktivní zálohy, a to nejdříve dnem, v němž dosáhne věku 18 let, na základě písemné žádosti podané příslušnému krajskému vojenskému velitelství.“¹² Dále upravuje možnost, aby příslušné krajské vojenské velitelství dle §5 odst. 4 rozhodlo „v případě potřeby ozbrojených sil zařadit do aktivní zálohy také bývalého vojáka z povolání, a to nejpozději do 2 let ode dne ukončení jeho služebního poměru vojáka z povolání“.¹³ Tímto zákonem došlo v české legislativě k ustanovení pojmu aktivní záloha.

Aktivní zálohy jsou dále ošetřeny zákonem č. 45/2016 Sb. o službě vojáků v záloze. Tento zákon se podrobněji zabývá samotným výkonem služby vojáka v záloze, jeho povoláním na cvičení a formami daných cvičení, peněžitými náležitostmi, finančním ohodnocením, hodnostmi a povyšováním, kázeňskými opatřeními a pravomocemi, omezením práv vojáka v záloze atd. Dle tohoto zákona v §2 odst. 1 je uvedeno, že „voják v záloze, který nastoupil výkon vojenské činné služby ..., je ve služebním poměru k České republice“ a v odst. 2 dále uvádí, že „na služební poměr vojáka v záloze ve službě se použijí ustanovení zákona o vojácích z povolání obdobně, nestanoví-li tento zákon jinak“¹⁴.

¹⁰ČESKO. Zákon č. 220/1999 Sb. o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. [online]. [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=AZ&CP=1999s220-2013s300>

¹¹ Tamtéž. [cit. 2018-10-22].

¹²ČESKO. Zákon č. 585/2004 Sb. O branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). [online]. [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <https://www.az44mopr.cz/cz-cs/files/zakon-585-2004-branny-zakon.pdf>

¹³ Tamtéž. [cit. 2018-10-22].

¹⁴ČESKO. Zákon č. 45/2016 Sb. o službě vojáků v záloze. [online]. [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <https://www.az44mopr.cz/cz-cs/files/zakon-45-2016-zaloha.pdf>

Oba dva výše uvedené zákony, tj. zákon č. 45/2016 Sb. o službě vojáků v záloze a zákon č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) byly na základě nutnosti z praxe pozměněny a doplněny v roce 2017 zákonem č. 294/2017 Sb.

2.3 Historický vývoj záloh

2.3.1 Vývoj v 16. – 19. století

O určitém druhu záloh můžeme začít hovořit někdy v 16. století ve Velké Británii. Monarcha, kterému konkrétní země patřila a na které žili jeho poddání, mohl do svých milicí rekrutovat civilisty za účelem obrany území, na kterém se dominium toho konkrétního aristokrata nacházelo. Tyto jednotky byly používány především pro obranu uvnitř tohoto území, protože pro svoji jistou nespolehlivost nebyly používány k ofenzivním úkolům. Tyto milice měly určitý vojenský výcvik a vojenské vybavení, nicméně nedosahovaly úrovně regulérních vojenských jednotek.¹⁵

Za rozvojem systému vojenských záloh stojí uzavření Tylžského míru a Pařížská smlouva z roku 1808 po porážce Pruska a carského Ruska vojsky Napoleona Bonaparta. Tato smlouva omezovala počet vojáků pruské armády na 42 000 mužů. Prusko proto zavedlo tzv. *Krümper*system, který spočíval v tom, že každý pluk k výcviku vždy povolal jen určitý počet rekrutů, kteří prošli kompletním vojenským výcvikem. Po jeho absolvování byli opět propuštěni ze služby. Takto došlo postupně k vycvičení velkého množství záložních vojáků, kteří mohli být kdykoliv povoláni a již se jednalo o vycvičené vojáky. Díky tomuto systému Prusko nikdy nepřekročilo stanovené množství 42 000 vojáků, přesto ale byli schopni zabezpečit výcvik velkého množství záložních vojáků.¹⁶

Na našem území měly rovněž dlouhou historii a tradici ostrostřelecké spolky, které vznikaly ve městech bez stálé vojenské posádky. Původně se jednalo o dobrovolnický sbor, který se rekrutoval z měšťanstva daného města a sloužil k jeho obraně. Jejich úkolem byla pořádková a strážní služba, protipožární hlídky a občas se

¹⁵ Touto koncepcí se volně inspirovali i první kolonialisté na severoamerickém kontinentu, kdy začali vytvářet pro svou obranu vlastní domobranu.

¹⁶HOLBORN, Hajo. *A History of Modern Germany (1648 - 1840)*. Paperback edition. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1982, 531 s. ISBN 0-691-00796-9, s. 418 (vlastní překlad).

účastnili i bojů jako pomocná část vojska a samozřejmě i obrana vlastního města. Po revolučním roce 1848, kdy došlo k jejich přeměně na gardy a následně k jejich zrušení, ztratily svou původní funkci a staly se spíše prestižními měšťanskými spolky. Tyto spolky pak měly reprezentativní charakter a ceremoniální úlohu a jejich členy byli především uznávaní a vážení měšťané daného města.

2.3.2 Odkaz Československých legií

Armádní dobrovolnictví a tvorba dobrovolných záloh je neodmyslitelně spojena s naším státem a jeho vznikem. Nebýt našich dobrovolných legionářských¹⁷ sborů v Itálii, Francii a Rusku, nebylo by ani Československa, potažmo současné České republiky a Slovenské republiky. Právě díky této tradici, kdy československý národ bojoval během I. světové války za svůj zatím ještě neexistující stát, bychom nemohli počítat s již stoletou historií naší moderní státní svrchovanosti.

Pokud na daných frontách Čechoslováci dosáhli určitého počtu, byli většinou organizováni v jednotkách od velikosti roty až po brigádu. Avšak v ostatních spojeneckých armádách rovněž bojovali „... *další tisíce československých dobrovolníků... Avšak jen jako jednotlivci či skupinky. Nešlo již o ucelené československé jednotky. I těmto dobrovolníkům byl v Československu po (I. světové) válce přiznán charakter legionáře.*“¹⁸ Tato skutečnost svědčí o tom, že se nejednalo o nevýznamné počty.¹⁹ Díky takto velkému počtu dobrovolníků lze s jistotou tvrdit, že tím byli jedním „*ze základních prvků, které Československu umožnily v říjnu 1918 jeho samostatnost*“.²⁰

Hned po 1. světové válce a po ustanovení Československé republiky však byl opět důvod k tomu, aby se začaly tvořit dobrovolnické sbory (např. Stráže svobody). Tyto jednotky byly nasazovány v prvních letech samostatné republiky v bojích o Těšínsko s Polskem a o jižní Slovensko v bojích s Maďarskou republikou rad k zajištění

¹⁷ Legie byla v původním významu římská vojenská jednotka, později dobrovolnický vojenský útvar.

¹⁸KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha (1999 - 2009)*. 1. vydání. Praha: Československá obec legionářská, 2009, 47 s., s. 11.

¹⁹ Kuthan uvádí, že např. v srbské armádě to bylo cca 1100 vojáků, v anglické armádě cca 1000 vojáků a v armádě USA šlo dokonce až o 40 000 vojáků, kdy se z převážné většiny jednalo o dobrovolníky z tamních krajaňských spolků.

²⁰KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha (1999 - 2009)*. 1. vydání. Praha: Československá obec legionářská, 2009, 47 s., s. 11.

nově nabyté územní celistvosti a svrchovanosti. Nebojovaly však samostatně, ale doplňovaly regulérní armádu, která byla složena z Československých legií a z pravidelné armády ještě z dob Rakousko – Uherska, jenž po založení Československa mu složila přísahu věrnosti. Po skončení bojů byly tyto dobrovolnické jednotky opět rozpuštěny a jejich příslušníci se vrátili zpět do svých domovů a ke svým civilním povoláním.²¹

Poválečná armáda tehdejšího Československa byla postavena především na příslušnících zahraničních Československých legií a na příslušnících vojenských jednotek bývalého Rakousko – Uherska. Nicméně ani tehdy Československý stát neopustil myšlenku možnosti využívání záložních vojáků a jednotek. Na základě zákona č. 192/1920 Sb., Branného zákona republiky Československé, byla stanovena povinná základní vojenská služba v délce 14 měsíců²², které se museli účastnit muži ve věku 20 až 50 let (u dobrovolníků dokonce od 17 let). Po ukončení základní vojenské služby byli vyřazení záložáci zařazeni do jedné ze dvou věkových skupin. První věková skupina pro vojáky do 40 let měla povinnost absolvovat během jednoho kalendářního roku 4 vojenská cvičení v úhrnné délce až 14 týdnů (první dvě cvičení v délce 4 týdnů a druhá dvě cvičení v délce 3 týdnů). Druhá věková skupina byla pro muže ve věku od 41 do 50 let a dále existovaly náhradní vojenské zálohy s brannou povinností rovněž do 50 let věku.²³

Vedle této regulérní armády vznikaly další dobrovolnické vojenské jednotky a uskupení, která však nebyla plnohodnotnou součástí branného systému Československa dle zmíněného zákona č. 193/1920 Sb., Branného zákona republiky Československé. Asi největší takovouto organizací byla *Národní garda*, která historicky navazovala na měšťanské ostrostřelecké spolky z druhé poloviny 19. století.²⁴ Tyto jednotlivé skupiny byly v roce 1927 sloučeny do jednoho vojensky strukturovaného uskupení *Svazu ozbrojených jednot republiky Československé* a následně v roce 1930 byly přejmenovány právě na Národní gardy a ústředním orgánem se stal *Svaz národních*

²¹KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha (1999 - 2009)*. 1. vydání. Praha: Československá obec legionářská, 2009, 47 s., s. 12.

²² Na základě různých pozměňovacích návrhů však základní vojenská služba trvala pro většinu odvedených ročníků 18 měsíců a někdy i 24 měsíců.

²³MINAŘÍK, Pavel. Doba základní vojenské služby za I. republiky. In: *Československé vojenství* [online]. Praha, 2012 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_86.htm

²⁴PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 2007. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2007, 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6, s. 52.

gard RČS.²⁵ V roce 1934 tato organizace měla celkem 22 místních organizací s celkem 1850 členy. Již v roce 1936 měla Národní garda 112 místních organizací a celkem 22 400 členy. Po sloučení Národní gardy s ostatními brannými organizacemi (Československá obec střelecká, Národní střelecký svaz, Akademická legie) se v roce 1938 do čela *Svazu národních střeleckých gard ČSR* postavil arm. gen. v. v. Josef Šnejdárek²⁶ a jeho prvním zástupce byl pplk. Karel Kříž (v hodnosti generála NG). Její činnost byla ukončena nařízením protektorátní vlády ze dne 31. března 1939 (jako všech ostatních vojenských a polovojenských organizací).²⁷

2.3.3 Zálohy po II. světové válce

Po II. světové válce došlo v letech 1945 – 1949 k obnově systému branných záloh dle předválečného zákona č. 193/1920 Sb., Branného zákona republiky Československé.

Nástupem komunistického režimu v únoru 1948 došlo postupně i ke změně pojetí spolupráce civilního obyvatelstva s armádou. V roce 1949 tak veškerou tuto aktivitu přebírá stát a aktivně ji začne podporovat. Tato aktivita vyvrcholila v roce 1951 založením organizace *Svaz pro spolupráci s armádou* (SVAZARM) na základě zákona č. 92/1951 Sb., O branné výchově. V letech 1951 až 1989 tak měl SVAZARM hlavní odpovědnost za brannou výchovu²⁸ a sdružoval pod sebou všechny „branné“ aktivity v podobě různých zájmových a sportovních klubů – pilotní, střelecké, kynologické, radioamatérské, parašutistické apod.). Dalo by se tedy mluvit o jistém druhu dobrovolné zálohy, kdy příslušníci SVAZARMU byli trénováni a cvičeni ve specifických činnostech a po krátkém vševojskovém výcviku mohli být snadno zařazeni k regulérním vojenským jednotkám.

2.3.4 Novodobá historie aktivních záloh

Po změně politického režimu v roce 1989 došlo i k dočasné změně přístupu k vojenským zálohám. Vlivem všeobecné nálady, která byla pozitivně ovlivněna

²⁵MINAŘÍK, Pavel a Pavel ŠRÁMEK. Národní střelecká garda. In: *Československé vojenství* [online]. Praha, 2011 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: http://www.vojenství.cz/vasedotazy_74.htm

²⁶ Josef Šnejdárek (narozen 2. 4. 1875 v Napajedlech – zemřel 13. 5. 1945 v Casablance) – český armádní důstojník, účastník bojů I. světové války v řadách Československých legií, účastník bojů v Sedmidenní válce o Těšinsko a bojů o Slovensko proti Maďarské republice rad.

²⁷MINAŘÍK, Pavel a Pavel ŠRÁMEK. Národní střelecká garda. In: *Československé vojenství* [online]. Praha, 2011 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: http://www.vojenství.cz/vasedotazy_74.htm

²⁸ Vedle již zmíněného zákona i zákon č. 87/1952 Sb., O reorganizaci branného výchovy.

přicházejícími změnami a zároveň negativními zkušenostmi s předchozím politickým systémem a armádními strukturami z těžké předlistopadové doby, navazování na prvorepublikovou tradici vojenského dobrovolnictví nebylo úplně možné.

Obrat postupně nastává rokem 1999, kdy tehdejší náčelník Generálního štábu Armády ČR armádní generál Ing. Jiří Šedivý povolal záložníky na první dobrovolná vojenská cvičení. To se setkalo s úspěchem a tato cvičení se opakovala a jejich účastníci později stáli u zrodu prvních jednotek Aktivních záloh. V roce 2002 byla na základě zákona č. 128/2002 Sb. vytvořena *aktivní záloha dobrovolná (AZD)*. Toto upravil a doplnil zákon č. 218/1999 Sb., O rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (Branný zákon), zákon č. 220/1999 Sb., O průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze a rovněž i zákon č. 586/1992 Sb. O daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů. Ke konci roku 2004 bylo u jednotek Aktivní zálohy dobrovolné zařazeno 1312 aktivních záložáků.²⁹ V tom samém roce byl schválen zákon č. 585/2004 Sb., O branné povinnosti a jejím zajišťování (Branný zákon) a na základě něho byly Aktivní zálohy dobrovolné přetransformovány na Aktivní zálohy (AZ). „*Aktivní záloze byly systémově nastaveny principy a zásady v oblastech zařazování vojáků do AZ, náležitostí a odměňování vojáků v AZ, přípravy na plnění úkolů a plnění úkolů Ozbrojených sil ČR, a to s důrazem na jejich potřeby a povolávání k výkonu vojenské činné služby.*“³⁰

V roce 2007 došlo k další reorganizaci jednotek AZ, kdy tato reorganizace vycházela z aktuálního stavu po přechodu Armády ČR na plnou profesionalizaci. Ke stávajícím 23 jednotkám AZ bylo přidáno dalších 25 jednotek AZ. Nicméně se nepodařilo ambice spojené s touto reorganizací zcela naplnit a na základě analýzy bylo 23 nově ustanovených jednotek AZ opět zrušeno a to bez náhrady.

Jednotky AZ v letech 2008 – 2016:³¹

- Velitelství sil podpory:
 - 14x pěší rota AZ při Krajských vojenských velitelstvích;

²⁹*Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2012, 54 s., s. 8.

³⁰ Tamtéž, s. 8.

³¹*Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2012, 54 s., s. 44 – 46.

- Velitelství společných sil – Pozemní síly:
 - mechanizovaná četa AZ u 41. mechanizovaného praporu (4.BRN);
 - mechanizovaná četa AZ u 72. mechanizovaného praporu (7.MB);
 - tanková rota AZ u 73. tankového praporu (7.MB);
- Velitelství společných sil (přímo podřízené jednotky):
 - záchranná četa AZ u samostatné záchranné roty Rakovník (15.ŽB);
 - záchranná četa AZ u samostatné záchranné roty Olomouc (15.ŽB);
 - průzkumná četa AZ u 102. průzkumného praporu (53.BPzEB);
- Hlavní velitelství Vojskové policie:
 - četa Vojskové policie AZ u Velitelství VP Tábor;
 - četa Vojskové policie AZ u Velitelství VP Stará Boleslav;
 - četa Vojskové policie AZ u Velitelství VP Olomouc;
- Vojskové zpravodajství (VZ);
 - rota „Z“ u 601. skupiny speciálních sil;
- Posádkové velitelství Praha:
 - skupina AZ u Posádkového velitelství Praha.

V roce 2016 došlo k zásadní změně v současné struktuře jednotek AZ díky zákonu č. 45/2016 Sb., O službě vojáků v záloze, jenž upravil pravidla pro povolávání vojáků v záloze, jejich služné a náhrady zaměstnavatelům za povolání jejich zaměstnanců na vojenská cvičení, službu během vojenského cvičení a v operačním nasazení a další právní úpravy. Následoval zákon č. 294/2017 Sb., který na základě nově získaných poznatků výše uvedený zákon o službě vojáků v záloze a Branný zákon z roku 2004 mění.

Spolu se schválením zákona č. 45/2016 Sb. došlo v tomto roce rozhodnutím ministra obrany i o navýšení počtu jednotek AZ a to především u jednotlivých útvarů. Z původního počtu 25 jednotek AZ došlo k navýšení na 44 jednotek. Jsou to tyto jednotky AZ:³²

- Vojská kancelář prezidenta republiky:
 - strážní četa AZ Hradní stráže Praha;
- Přímo podřízené jednotky a útvary:

³²Aktivní záloha - jednotky AZ. *Armáda ČR* [online]. Praha [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.aktivnizaloha.army.cz/jednotky-az>

- 5. středisko záloha 601. skupiny speciálních sil Prostějov;
- 6. oddělení Vojenské policie Armády ČR Olomouc;
- jednotka AZ speciálních odborností VeV-VA Vyškov;
- jednotka AZ Agentury vojenského zdravotnictví Těchonín;
- jednotky AZ Agentury komunikačních a informačních systémů Brno a Lipník nad Bečvou;
- jednotka AZ Posádkového velitelství Praha;
- Teritoriální jednotky při KVV:
 - pěší rota AZ hl. m. Praha;
 - pěší rota AZ Praha – Střední Čechy;
 - pěší rota AZ České Budějovice;
 - pěší rota AZ Plzeň;
 - pěší rota AZ Karlovy Vary;
 - pěší rota AZ Ústí nad Labem;
 - pěší rota AZ Liberec;
 - pěší rota AZ Hradec Králové;
 - pěší rota AZ Pardubice;
 - pěší rota AZ Jihlava;
 - pěší rota AZ Brno;
 - pěší rota AZ Olomouc;
 - pěší rota AZ Ostrava;
 - pěší rota AZ Zlín;
- Jednotky AZ u Vzdušných sil:
 - rota bojového zabezpečení AZ 21. základny taktického letectva (21.zTL) Čáslav;
 - rota bojového zabezpečení AZ 22. základny vrtulníkového letectva (22.zVrL) Náměšť nad Oslavou;
 - rota bojového zabezpečení AZ 24. základny dopravního letectva (24.zDL) Praha – Kbely;
 - rota bojového zabezpečení AZ 25. protiletadlového raketového pluku (25.plrp) Strakonice;
 - rota bojového zabezpečení AZ 26. pluku velení, řízení a průzkumu (26.pVŘPz) Brandýs nad Labem – Stará Boleslav;
 - strážní četa AZ Správy letišť Pardubice;

- Jednotky AZ u Pozemních sil:
 - palebná baterie AZ 13. dělostřeleckého pluku (13.dp) Jince;
 - četa dekontaminace AZ 31. pluku radiační, chemické a biologické ochrany (31.prchbo) Liberec;
 - mechanizovaná rota AZ 41. mechanizovaného praporu (41.mpr) Žatec;
 - mechanizovaná rota AZ 42. mechanizovaného praporu (42.mpr) Tábor;
 - 4. výsadková rota AZ 43. výsadkového praporu (43.vpr) Chrudim;
 - pěší rota AZ a minometná četa AZ 44. lehkého motorizovaného praporu (44.lmopr) Jindřichův Hradec;
 - mechanizovaná rota AZ 71. mechanizovaného praporu (71.mpr) Hranice;
 - mechanizovaná rota AZ 72. mechanizovaného praporu (72.mpr) Přešovice;
 - tanková rota AZ 73. tankového praporu (73.tpr) Přešovice;
 - pěší rota AZ 74. lehkého motorizovaného praporu (74.lmopr) Bučovice;
 - průzkumná rota AZ 102. průzkumného praporu (102.pzpr) Prostějov;
 - zásobovací rota AZ 141. zásobovacího praporu (141.záspr) Pardubice;
 - četa oprav přepravní techniky AZ 142. praporu oprav (142.pro) Klatovy;
 - záchranná rota AZ 151. ženijního praporu (151.žpr) Bechyně;
 - pontonová rota AZ 151. ženijního praporu (151.žpr) Bechyně;
 - záchranná rota AZ 153. ženijního praporu (153.žpr) Olomouc;
 - četa rušení AZ 532. praporu elektronického boje (532.prEB) Opava.

Jednotky AZ při Krajských vojenských velitelstvích (pěší roty) jsou primárně určeny k ochraně a ostraze tzv. ODOSů (objektů důležitých pro obranu státu) a jednotky zřízené v rámci jednotlivých útvarů mají za cíl doplňovat schopnosti daných útvarů. Podrobněji o úloze jednotlivých typů jednotek AZ bude v dalších kapitolách této práce.

Dle Ludvíka Cimburka, externího poradce ministra obrany ČR pro oblast aktivních záloh, bylo v půlce roku 2018 v aktivních zálohách 2705 jejich příslušníků,

kdy z toho cca 200 z nich byly ženy.³³ Do konce roku 2025 by mělo být dosaženo počtu 5000 příslušníků aktivních záloh u všech v současné době vytvořených jednotek.

³³CIMBUREK, Ludvík: Aktivní zálohy jsou to jediné, co republika v době míru má. In: *Český rozhlas - Radiožurnál* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018, 12. září 2018 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=xzm3_O57Tok

3 Koncepce výstavby aktivních záloh v ČR

3.1 Koncepce totálních sil

Důvodem, proč je v současné době kladen takový důraz na výstavbu jednotek aktivních záloh a nasazení schopných rezerv obecně, je právě koncepce totálních sil (tzv. Total Force Concept).

Byť by se mohlo zdát, že jde o záležitost prvních dvou desetiletí 21. století, není tomu úplně tak. Tento koncept pochází již z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, kdy tehdejší náčelník společného generálního štábu Spojených států Amerických Creighton Abrams³⁴ a tehdejší ministr obrany Spojených států amerických Levin Laird představili v roce 1970 právě koncept totálních sil. Významný vliv pro tvorbu tohoto konceptu byly silné demilitarizační tendence u americké veřejnosti a tlak na snížení zbrojních výdajů na základě ne příliš úspěšné angažovanosti USA ve válce ve Vietnamu.

Abramsova a Lairdova koncepce rovněž reflektovala proklamaci Richarda Nixona, který jako součást své volební kampaně v rámci prezidentských voleb v roce 1968³⁵ veřejně přislíbil, že zruší povinnou vojenskou službu, která byla v té době v USA zavedena. Speciálně zřízená komise Kongresu³⁶ doporučila v roce 1970 přechod na plně profesionální armádu a opuštění tak braneckého konceptu a zdůraznění dobrovolnického principu pro službu v armádě – tzv. „*all volunteer force*“. K přechodu na plně profesionální armádu v USA došlo v roce 1973 a koncepce totálních sil tak získala na plné aktuálnosti.

V tomto roce došlo i k zavedení konceptu totálních sil, jehož princip spočívá v tom, že hlavní úkoly ozbrojených sil plní menší a finančně méně náročnější, plně profesionální armáda. V případě potřeby jsou úkoly podpůrných a logistických jednotek v konfliktu svěřovány právě vojenským jednotkám, které jsou primárně tvořeny

³⁴ Koncepce totálních sil je proto také v americké literatuře nazývána Abramsovou doktrínou.

³⁵ CARAFANO, James Jay. Total Force Policy and the Abrams Doctrine: Unfulfilled Promise, Uncertain Future. *Foreign Policy Research Institute* [online]. Philadelphia, PA, 2005, February 1, 2005 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.fpri.org/article/2005/02/total-force-policy-and-the-abrams-doctrine-unfulfilled-promise-uncertain-future/>

³⁶ Tuto komisi vedl Thomas S. Gates Jr., který byl ministrem obrany v exekutivě Dwighta D. Eisenhowera.

armádními záložníky. Na tomto principu fungují ozbrojené síly Spojených států amerických dodnes, byť s průběžně upravovaným provedením. Zavedení této koncepce mělo jako další důsledek i omezení pravomocí prezidenta Spojených států amerických, jelikož o nasazení ozbrojených sil do té doby právě rozhodoval pouze prezident USA jakožto vrchní velitel ozbrojených sil. S aktivací a vysláním jednotek národní gardy a armádních rezerv do zahraničních operací musí v tomto případě souhlasit i Kongres Spojených států amerických.

Jak již bylo uvedeno, princip Abramsovy doktríny spočívá v zásadě v tom, že během mírového stavu, nebo stavu, kdy se americké ozbrojené síly neúčastní některé ze zahraničních operací, je armáda udržovaná na menších tabulkových stavech a veškerý svůj chod a výcvik si zabezpečuje vlastními silami. V případě krize či konfliktu, kdy je potřeba nasazení většího počtu vojenských sil a běžná plně profesionální armáda již není schopna si sama zabezpečit podpůrné a logistické operace, jsou aktivovány jednotky složené z aktivních rezerv a národní gardy, které tyto aktivity pro zbytek armády zabezpečují. Rozsah zapojení záložních jednotek je závislý na charakteru a rozsahu operace, které se ozbrojené síly USA účastní.³⁷

Tento koncept má zásadní výhodu a tou je násobně menší finanční náročnost na zabezpečování chodu armádního soukolí. V případě Spojených států amerických, kde až 50% vojenských sil je tvořeno právě příslušníky aktivních rezerv a národních gard, se jedná především o úspory v mandatorních výdajích, které jsou vydávány jen v době vojenského výcviku a nasazení jejich příslušníků.

Aby tento koncept byl úspěšný a plně využitelný, je nutné sladit nejen materiální a technické vybavení těchto jednotek aktivních rezerv a národních gard, ale rovněž uplatňovat i stejný výcvik a standardní operační postupy v jednotlivých činnostech. Taktéž je nezbytné provádět výcvik těchto jednotek v pravidelných intervalech a implementovat zde poznatky a znalosti od profesionálních jednotek. Z tohoto důvodu byly stanoveny tři základní pilíře, o které se tento koncept opírá:³⁸

³⁷CARAFANO, James Jay. TotalForcePolicy and theAbramsDoctrine: UnfulfilledPromise, UncertainFuture. *Foreign PolicyResearch Institute* [online]. Philadelphia, PA, 2005, February 1, 2005 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.fpri.org/article/2005/02/total-force-policy-and-the-abrams-doctrine-unfulfilled-promise-uncertain-future/>

³⁸ Tamtéž [cit. 2019-03-21].

- Zrcadlení jednotek – v podstatě jde o to, že by měla být zachována shodnost struktury a vybavení jak profesionálních jednotek, tak i jednotek aktivních rezerv či národní gardy. Díky tomu mohou být záložní jednotky mnohem lépe a rychleji začlenitelné do struktur doplňovaných profesionálních jednotek a snižuje se časová náročnost na uvedení do stavu připravenosti.
- Přednostní financování jednotek prvního sledu. Převážná většina finančních prostředků na vybavení a technické zabezpečení by měla jít do profesionálních jednotek, které budou jako první zapojeny do dané operace. Jednotky záložního typu by měly být financovány podstatně méně, avšak na takové úrovni, aby si udržely své dosavadní schopnosti a dovednosti a udržovaly aktuálně používané vybavení a techniku.
- Kaskádovitá modernizace – tento princip přímo doplňuje předchozí princip. Jde v zásadě o to, že materiální a technické vybavení je postupně předáváno záložním jednotkám tehdy, kdy dojde k modernizaci profesionálních jednotek. Materiál z těchto jednotek je tedy předán do užívání jejich záložním protějškům a profesionální jednotky využívají materiál a vybavení nově pořízené.

Poprvé byl v praxi tento koncept použit během války v Perském zálivu proti Iráku, který násilným způsobem obsadil v roce 1990 malý ropný stát Kuvajt. V operaci Pouštní bouře byly částečně svěřeny podpůrné a logistické operace jednotkám, které byly složeny z jednotek aktivních rezerv a jednotek národních gard.

K mnohem rozsáhlejšímu a do té doby naprosto bezprecedentnímu použití jednotek národních gard a aktivních rezerv bylo přistoupeno během globální války proti teroru, která byla zahájena po útoku teroristické organizace Al-Kajdá na Světové obchodní centrum a na budovu Pentagonu, hlavního sídla ministerstva obrany USA. Bez těchto záložních jednotek by nemohly americké ozbrojené síly provádět tak rozsáhlé vojenské operace po celém světě a nemohly by pružně reagovat na aktuální potřeby americké národní bezpečnosti. Jednalo se o plné potvrzení přínosnosti Abramsovy doktríny v moderním pojetí zabezpečování národní bezpečnosti. Takto rozsáhlé nasazení záložních jednotek také odhalilo některé nedostatky, především v nedostatečném financování a investování do rozvoje záložních jednotek.

V říjnu roku 2008 proto tehdejší ministr obrany USA Robert Gates reagoval na tato zjištění a stanovil principy pro financování a výstavbu záložních armádních jednotek a jednotek národních gard. V této příležitosti prohlásil, že „jednotky aktivních rezerv a další záložní komponenty jsou plně integrovány do celkového systému (národní obrany) na základě schopností daných složek a rovněž i individuálních schopností a kompetencí.“³⁹ Tajemník ministerstva obrany USA John McHugh, který je odpovědný za US Army k tomuto uvedl, že „totální síly musí být nedílnou součástí armádní strategie k naplňování všech vojenských potřeb na národní úrovni.“⁴⁰

Dosavadní zkušenost s koncepcí totální síly zcela jasně ukazuje, že se v budoucnu vyplatí investovat do rozvoje záložních jednotek a dále je rozvíjet, než ji opustit a začít znovu investovat do početního rozšiřování plně profesionální armády. Z tohoto důvodu se i ambice Armády ČR obrací tímto směrem a nově kladou na rozvoj aktivních záloh a rezervního systému obecně mnohem větší důraz, než tomu bylo dosud.

3.2 Aktuální bezpečnostní prostředí

Česká republika je již od roku 1999 platným a plnoprávným členem Severoatlantické aliance (NATO) a tak je základním východiskem pro obranu státu naše aktivní účast v kolektivním systému obrany jednotlivých členských států NATO a tomu odpovídající budování systému obrany státu.

Dle Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2015 je „pravděpodobnost přímého ohrožení území ČR masivním vojenským útokem nízká. Bezpečnost a stabilita v hraničních částech Evropy a v oblastech s Evropou sousedících se ovšem celkově snižuje, a proto nelze zcela vyloučit přímé ohrožení území některých členských zemí NATO a EU. Ohrožení bezpečnosti spojenců může mít jak tradiční vojenskou povahu, tak i nejednoznačnou podobu metod takzvaného hybridního válčení. Základním

³⁹WICKMAN, Michael a Jacob HELGESTAD. ArmyTotalForcePolicy: ImplementationChallenges. *RealClearDefense.com* [online]. Chicago: RealClear Media Group, 2016, June 29, 2016 [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2016/06/30/army_total_force_policy_109504.html (vlastní překlad).

⁴⁰ Tamtéž [cit. 2019-03-21] (vlastní překlad).

*nástrojem k eliminaci těchto rizik je členství ČR v NATO a EU a dobré vztahy se sousedními zeměmi.*⁴¹

Přestože je přímé ohrožení území našeho státu spíše nepravděpodobné a můžeme se spolehnout na systém kolektivní obrany v rámci NATO, v současně provázaném globálním prostředí nás mohou ohrožovat konflikty odehrávající se daleko za našimi hranicemi. Nositeli a zdroji hrozeb totiž nejsou jen aktéři v podobě států, ale rovněž i nestátní a nadnárodní aktéři. Tento fakt ovlivňuje celé globální bezpečnostní prostředí a stále více se do tohoto prostředí přenáší hrozby asymetrického charakteru. Proto má stále větší váhu tvrzení, že „*charakteristickým rysem současného prostředí je ta skutečnost, že i nestabilita a konflikty daleko za hranicemi Evropy mohou mít přímý dopad na naši bezpečnost. Ve výsledku se pak vnitřní a vnější bezpečnostní hrozby stále více prolínají a rozdíl mezi nimi se stírají.*“⁴²

Na základě analýzy bezpečnostního prostředí a trendů ve vývoji ohrožujících faktorů v tomto prostředí, byly za hlavní bezpečnostní hrozby pro Českou republiku a její spojence stanoveny tyto hlavní hrozby:⁴³

- **Oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodně-právních závazků oblasti bezpečnosti** – charakteristickým projevem těchto hrozeb je snaha o revizi současného geopolitického rozvržení ve světě a nastolení takového uspořádání, které by bylo pro něj výhodnější a navazovalo na ambice z historie. To je doprovázeno navyšováním vojenských kapacit, využíváním konvenčních a nekonvenčních vojenských prostředků a rovněž používáním nevojenských prostředků (využívání sociálních médií k šíření dezinformací a propagandy, kybernetické útoky, nátlakové operace pomocí ekonomických a politických nástrojů, využívání k vojenským akcím neoznačených vojáků apod.).
- **Nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí** – tyto hrozby jsou představovány především etnickými a

⁴¹ *Bezpečnostní strategie České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5, s. 8.

⁴² *Bezpečnostní strategie České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5, s. 8.

⁴³ Tamtéž, s. 11 – 12.

národnostními konflikty, zamrzlé konflikty z minulosti apod. Tyto regionální konflikty mohou však vyústit i do většího ozbrojeného konfliktu.

- **Terorismus** – jedna z největších hrozeb současnosti, kdy se jedná o prosazování a šíření extrémních ideologií násilným způsobem. Jejimi nositeli mohou být jak nadnárodní teroristické sítě, tak i jen volně propojené menší skupiny, ale rovněž i osamocení jednotlivci, kteří jsou inspirováni militantní ideologií.
- **Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů** – o jejich získání usilují jak státní (extrémistické, vojenské a totalitní režimy), tak i nestátní aktéři (teroristické organizace) a to buď otevřeným způsobem, tak i skrytým způsobem. Získání balistických střel, které jsou schopny nést konvenční i nekonvenční nálože, může ohrozit celý euroatlantický prostor.
- **Kybernetické útoky** – v posledních letech se jedná o jednu z nejzávažnějších bezpečnostních hrozeb. Díky svému specifickému asymetrickému prostředí mohou kybernetické útoky způsobit i škody velkého rozsahu s použitím relativně malých nákladů na jejich provedení.
- **Negativní aspekty mezinárodní migrace** – zvláště v poslední době se výrazným způsobem projevují problémy spojené s mezinárodní migrací a jasně ukazují celkovou ekonomickou a politickou provázanost ve světě. Malé lokální konflikty, které se zdají být vzdálené našemu euroatlantickému prostoru, nás mohou díky migračním vlnám a problémům tím vyvolaných, silně ovlivnit a do jisté míry i destabilizovat. Problémy může vyvolávat jak samotné zvýšení nelegální migrace a s tím spojený příliv nelegálních migrantů, tak i případné neúspěšné pokusy o integraci takovýchto uprchlíků.
- **Extremismus a nárůst interetnického a sociálního napětí** – toto nebezpečí vzniká především díky existenci lokalit se sociálně vyloučenou částí populace ať již z důvodů ekonomických, národnostních či etnických. Tato situace napomáhá vzniku kriminogenního prostředí, možnosti radikalizace a nárůstu extrémismu.
- **Organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita** – v současné době má organizovaný zločin velmi často nadnárodní charakter

bez ohledu na to, na kterou kriminalitu se zaměřuje. Toto kriminální prostředí má narůstající schopnost infiltrovat státní instituce a narušovat jejich činnost. Hlavním projevem je především korupce a vznik klientelistických struktur. Tyto tendence mohou vést k růstu nedůvěry občanů ke státu a jeho institucím, vymahatelnosti práva, zapříčinit pokřivení tržních a ekonomických vazeb a k celkové destabilizaci samotného státu.

- **Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury** – v současném světě má infrastruktura celkově velmi důležitou úlohu, přestože si to člověk většinou neuvědomuje. Narušení fungování infrastruktury, zvláště té kritické, může mít vážné dopady na fungování státu a na jeho bezpečnost. Kritickou infrastrukturu nemusí ohrožovat pouze přírodní a technologické hrozby, ale rovněž i asymetrické hrozby.
- **Přerušení dodávek strategických surovin nebo energie** – tato rizika do jisté míry souvisí i s riziky ohledně kritické infrastruktury. Energetická a surovinová provázanost v současném světě sebou nese jak výhody, tak i samozřejmě nevýhody a stává se velmi důležitým aspektem bezpečnosti státu. Přílišná surovinová závislost na jednom dodavateli může vést k nátlakovému působení ze strany daného surovinového zdroje. Je proto důležité klást stále větší důraz na diverzifikaci energetických a surovinových zdrojů a vytváření dostatečných rezerv, které by pomohly státu v případě problému lépe překonat krátkodobé či střednědobé výpadky některého ze surovinových zdrojů. Aktuálním tématem posledních let je i potravinová bezpečnost a dostatečné zdroje pitné vody.
- **Pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události**–tyto pohromy mohou mít zásadní vliv na funkčnost infrastruktury státu a jeho zásobování surovinami a pitnou vodou, na život a zdraví obyvatel tohoto státu a jejich majetek. Rovněž může mít významný vliv na životní prostředí. Rovněž i šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem více ohrožuje zdraví občanů státu a zvyšuje nároky na zdravotnické zabezpečení a vytváření dostatečných zásob odpovídajících léků a protilátek.

3.3 Ambice Armády ČR v oblasti aktivních záloh

Podle Ludvíka Cimburka⁴⁴ jsou aktivní zálohy tím jediným, co lze v případě nutnosti v době míru okamžitě použít a posílit tak kapacity ozbrojených sil ČR a případně také potřeby Policie ČR. Povolání klasických záloh, či dokonce občanů nezařazených ani do prostých záloh je legislativně, administrativně a časově velmi náročné a neefektivní.

„Aktivní záloha je nejlépe připravenou zálohou Ozbrojených sil České republiky a je prostředkem k udržení některých schopností v období nepříznivého vývoje financování resortu Ministerstva obrany ČR.“⁴⁵

Na základě nové koncepce k vytvoření aktivních záloh si politická reprezentace předsevzala provést řadu legislativních změn, které by zatraktivily službu v aktivních zálohách, ulehčili příslušníkům AZ vzájemně skloubit svůj civilní, profesní a vojenský život, motivovat zaměstnavatele k větší vstřícnosti při uvolňování příslušníků AZ na vojenská cvičení a případně i operační nasazení. Tyto ambice byly splněny po schválení zákona č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze a následně zákonem č. 294/2017 Sb., který na základě zpětné vazby (od příslušníků AZ, vojáků z povolání odpovědných za výcvik příslušníků AZ, zaměstnavatelů a odborné veřejnosti) pozměnil zákon č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze a rovněž i zákon č. 585/2004 Sb., branný zákon.

Tyto změny výrazným způsobem finančně zvýšily atraktivnost služby u aktivních záloh a zároveň zavedly institut pro možnost finanční kompenzace pro zaměstnavatele během doby nepřítomnosti jejich zaměstnanců v práci z důvodu účasti na vojenských cvičeních či v operačním nasazení.

Koncepce k výstavbě AZ si rovněž stanovila cíl posílení atraktivnosti pozice příslušníků AZ ve smyslu naplnění jejich úlohy ve prospěch Ozbrojených sil České republiky. Formou různých propagačních akcí, akcí na veřejnosti a při dalších vhodných příležitostech se toto prezentuje celé společnosti. Součástí prezentace by mělo být

⁴⁴CIMBUREK, Ludvík: Aktivní zálohy jsou to jediné, co republika v době míru má. In: *Český rozhlas - Radiožurnál* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018, 12. září 2018 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=xzm3_O57Tok

⁴⁵*Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2012, 54 s., s. 18.

představení aktivních záloh jako „*veřejné služby pro veřejnost, ve prospěch občanů a pro stát.*“⁴⁶ Činnost aktivních záloh se prezentuje na akcích pro veřejnost, jako je např. Akce BAHNA, CIHELNA, Dny NATO apod. Rovněž jsou výsledky výcviku a práce prezentovány na sociálních sítích, v tištěných médiích a různých reklamních spotech.

Jako součást morálního oceňování jak příslušníků aktivních záloh za jejich zásluhy o rozvoj aktivních záloh, nebo za dosahování jejich vynikajících výsledků při plnění služebních povinností, je ambicí zavést odpovídající resortní vyznamenání nebo rozšířit již v současné době používající resortní vyznamenání. Rovněž chce koncepce rozvoje AZ zavést oceňování zaměstnavatelů, kteří podporují své zaměstnance v jejich službě v rámci AZ a vytváří jim k tomu vhodné podmínky. I tyto ambice a předsevzetí se daří naplňovat. Vybraným příslušníkům AZ se za jejich služby a výsledky během ní uděluje Pamětní medaile štábního kapitána Morávka, zaměstnavatelé jsou rovněž oceňováni resortem za jejich vstřícný postoj ke svým zaměstnancům zařazeným v AZ a k Armádě ČR obecně.

Další ambicí, kterou Koncepce výstavby AZ představila, bylo na základě úpravy odpovídajících právních předpisů a vnitřních normativů diferencovat přístup ke zdravotní způsobilosti uchazečů o zařazení do aktivních záloh. V současné době jsou nároky na zdravotní způsobilost odstupňovány podle jednotlivých systematizovaných míst, na která by měl být zájemce o zařazení do AZ ustanoven.

Rovněž bylo v této koncepci navrženo, aby bylo možné vysílat vybrané příslušníky AZ do zahraničních kurzů ke zvyšování jejich odborných znalostí a schopností. Od roku 2017 vysílá Armáda ČR vždy jednou ročně vybrané příslušníky AZ na Integrační kurz pro záložní síly, který se koná vždy jednou ročně v NATO School Oberammergau ve Spolkové republice Německo.⁴⁷ Taktéž je snaha stále rozšiřovat dostupné kurzy pro příslušníky AZ v rámci Velitelství výcviku – Vojenské akademie ve Vyškově tak, aby se vojáci mohli vzdělávat ve svých vojenských odbornostech.

⁴⁶*Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2012, 54 s., s. 25.

⁴⁷CIMBUREK, Ludvík. Zahraniční kurz pro vojáky v aktivní záloze má zelenou. *Aktivní záloha–Armáda ČR* [online]. Praha, 2017, 28. července 2017 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnizaloha.army.cz/aktuality/zahranicni-kurz-pro-vojaky-v-aktivni-zaloze-ma-zelenou>

Koncepce pamatuje i na další benefity pro vojáky zařazené do aktivní zálohy, jako je možnost využívání vojenských rekreačních zařízení nejen jimi, ale i jejich rodinnými příslušníky, možnost pořizování si nadstandardních výstrojních součástí (např. služební stejnokroj vz. 97) apod.

Hlavní ambicí a cílem, který si Koncepce výstavby AZ stanovila, bylo dosažení celkového počtu 5000 příslušníků aktivních záloh u všech zřízených jednotek AZ do konce roku 2025. Současný vývoj ukazuje, že tento cíl bude dosažen o několik let dříve, neboť již v půlce roku 2018 byly tyto plány pro rekrutaci do aktivních záloh překročeny o několik set zájemců.⁴⁸

3.4 Aktivní zálohy jako demokratická kontrola Armády ČR

V demokratických státech představuje armáda jeden z pilířů faktické moci a samotné existence, kdy je hlavním garantem obranyschopnosti, bezpečnosti a existence. V klasickém rozdělení moci v demokratickém státě se řadí do exekutivní oblasti a v této oblasti se jedná o nejlépe vyzbrojenou složku. Je proto nezbytné, aby nebyla zneužita k partikulárním vnitropolitickým zájmům a byla skutečně nezávislým garantem, jelikož historie ukazuje velmi často tendence k jejímu zneužití.

Z tohoto důvodu je podstatné udržovat nad armádou civilní kontrolu a předcházet případným tendencím a snahám, které by mohly směřovat k jejímu zneužití. S principy civilní kontroly ozbrojených sil demokratického státu přišel v šedesátých letech 20. století Samuel P. Huntington, který v roce 1957 stanovil 4 základní principy této teorie:⁴⁹

- Směrování armády se podřizuje celospolečenskému zájmu v oblasti bezpečnosti. Civilní sféra určuje vojenskou politiku státu. Armáda samotná tuto vojenskou politiku a bezpečnostní zájmy nemůže určovat.
- Národní zájmy určují směr, kterým se bude výstavba armády a její organizace ubírat.

⁴⁸CIMBUREK, Ludvík: Aktivní zálohy jsou to jediné, co republika v době míru má. In: *Český rozhlas - Radiožurnál* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018, 12. září 2018 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=xzm3_O57Tok

⁴⁹HUNTINGTON, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil – Military Relations*. Revised edition. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981, 560 s. ISBN 978-0674817364, s. 36.

- Samotný chod armády by měl být uchráněn od nekvalifikovaného vnějšího vměšování a měla by být uchráněna před vnějšími partikulárními zájmy.
- Armáda by měla být stále do určité míry propojena s civilní sférou, avšak pouze do takové míry, aby to neohrozilo její akceschopnost a funkčnost.

Samuel P. Huntington dále formuloval dva základní přístupy k civilní kontrole ozbrojených sil – přístup subjektivní a přístup objektivní. Jednotlivé způsoby mají následující charakteristiku:⁵⁰

- **subjektivní způsob** – jedná se o nedemokratický způsob civilní kontroly ozbrojených sil, kdy civilní orgány jsou vybaveny širokou škálou pravomocí vůči armádě a je jimi prostoupena. Tento systém je charakteristický především svazováním vojenských cílů s partikulárními politickými cíli vládní elity.⁵¹
- **objektivní způsob** – armáda v tomto způsobu kontroly je poměrně autonomní a nezávislá ve svém fungování a není do tohoto procesu civilní sférou zasahováno. Je zde vzájemná kooperace armády a vlády daného státu. Kontrola armády probíhá především pomocí stanovování cílů a dohlížením na jejich dosahování prostřednictvím rozpočtu armády. Příznačné pro tento model je, že civilní sektor významně omezuje zásahy do vojenské oblasti a naopak armáda se v maximální míře zdržuje zasahování do civilního sektoru a komentování dění v něm. Základním imperativem tohoto způsobu je politická neutralita vojáků. Je však nezbytné, aby civilní moc byla dostatečně silným a asertivním partnerem, který jasně definuje uvedené mantinely.

Huntington samozřejmě našel v této oblasti několik následovníků, kteří buď navazovali a rozvíjeli jeho teorii, nebo naopak některé aspekty jeho teorie kritizovali. Na rozvíjení této teorie se v 70. letech podílel například Morris Janowitz, v 80. letech Bengt Abrahamsson či na konci minulého tisíciletí Michael Desh.

⁵⁰HUNTINGTON, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil – Military Relations*. Revised edition. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981, 560 s. ISBN 978-0674817364, s. 41.

⁵¹ V naší československé historii se jednalo především o období komunistické totality, kdy armáda byla jedním z nástrojů vládních elit k prosazování jejich vnitřní a vnějších politických zájmů.

Zdeněk Kříž ve své knize o civilním řízení a demokratické kontrole armády z roku 2004 k tomu uvádí, že tyto úkoly může civilní sektor plnit „*soustavou institucí, (formálních i neformálních) mechanismů, postupů a procesů, jimiž je zajištěno, že na základě demokratických pravidel rekrutovaní a legitimitou disponující představitelé společnosti armádě zadávají úkoly. A teprve potom kontrolují jejich plnění.*“⁵²

Opětovné získání si důvěryhodnosti u obyvatel České republiky byl pro Armádu České republiky velmi dlouhý a problematický proces. Pověst armády a jejich příslušníků utrpěla jejím dlouhým destruktivním působením za dob minulého režimu. Prezentování pozitivního náhledu a práce Armády ČR a jejich příslušníků, hodnocení našich spojenců na základě působení českých vojáků v zahraničních operacích a v rámci mezinárodních cvičení, pomoc při povodních apod. však v posledním desetiletí přináší své ovoce. Dlouhodobě tak je možné sledovat růst důvěryhodnosti Armády ČR.

Pro to, aby bylo toto vysoké hodnocení a všeobecná důvěra v Armádu ČR nadále udržena a v nejlepším případě i nadále prohlubována, je potřebné uplatňovat otevřený přístup k veřejnosti a nechat širokou veřejnost nahlížet do života a fungování Armády ČR. Dříve do jisté míry tímto nástrojem mohla být základní vojenská služba, která byla pro všechny muže starší 18-ti let povinná. Mnohdy však byla základní vojenská služba vnímána mladými muži jako nutné zlo a s tímto negativním náhledem tuto povinnou službu absolvovali. Spolu s negativní předpojatostí vůči armádě minulého režimu a některým zkonstatělostem v armádě bylo velmi obtížné prezentovat pozitivní stránky a dobré výsledky armády veřejnosti. Jak už bylo uvedeno výše, toto se začalo postupně napravovat po roce 2005, kdy se stala Armáda ČR plně profesionální a služba v jejích řadách byla plně na dobrovolné bázi.

Z výše uvedeného vyplývá, že zvláště čtvrtý Huntingtonův princip civilní kontroly ozbrojených sil je ideálně naplňován aktivními zálohami. Tyto umožňují civilnímu obyvatelstvu, které na dobrovolné bázi převzalo brannou povinnost vzhled do vnitřních mechanismů a procesů armády a tímto je právě umožněn další způsob civilní kontroly a budování důvěry v armádu.

⁵²KŘÍŽ, Zdeněk. *Civilní řízení a demokratická kontrola armády v České republice: peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, 132 s. ISBN 80-210-3590-0, s. 10.

3.5 Podmínky pro vstup do AZ

Pro vstup do aktivních záloh musí občan (voják v záloze) učinit několik administrativní kroků, které jsou uvedeny v odpovídajících zákonech. Takový žadatel může převzít dobrovolně výkon branné povinnosti na základě písemné žádosti u Krajského vojenského velitelství jemu místně příslušného a to nejdříve dnem dovršení 18 let věku.

Podle Bílé knihy o obraně, která byla vydána Ministerstvem obrany ČR v roce 2010, aktivní zálohu tvoří „občané České republiky, kteří dobrovolně převezmou brannou povinnost a předurčení vojáci z povolání po ukončení služebního poměru.“⁵³

Takovýto žadatel musí dále splňovat následující podmínky pro úspěšný vstup do aktivních záloh Armády ČR:⁵⁴

- zdravotní způsobilost občana, která je posuzována na základě vyhlášky č. 357/2016 Sb. o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby;
- potřeba ozbrojených sil – na zařazení žadatele musí mít armáda zájem a o jeho zařazení rozhoduje na základě stanoviska velitele praporu (či ředitele KVV u pěších rot AZ při KVV) správním rozhodnutím ředitel místně příslušného KVV (voják AZ je zařazován na konkrétní systematizované místo na dobu nejdéle 3 let s možností dalšího prodloužení);
- minimálně střední odborné vzdělání zakončené výučním listem;
- splnění podmínek o trestní bezúhonnosti na základě zákona o službě vojáků v záloze, tj. předložení platného výpisu z Rejstříku trestů ne starší než 3 měsíce, předložení čestného prohlášení o tom, že nepodporuje, nepropaguje a nesympatizuje s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka, nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob;
- splní podmínky základní přípravy vojáků v AZ u Velitelství výcviku – Vojenské akademie ve Vyškově (VeV-VA Vyškov) v podobě šestitýdenního cvičení a složením předepsané sdružené zkoušky (tato

⁵³*Bílá kniha o obraně*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - odbor komunikace a propagace (OKP), 2011, 167 s. ISBN 978-80-7278-564-3, s. 110.

⁵⁴*Aktivní zálohy - Pěší rota AZ a minometná četa AZ 44. lehkého motorizovaného praporu* [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/?p=aktivni-zalohy.html>

podmínka neplatí v případě žadatelů, kteří již absolvovali v minulosti základní vojenskou službu, nebo byli v minulosti vojáky z povolání).

Žadatel o vstup do aktivních záloh může sám aktivně oslovovat jednotlivé útvary a zařízení, které mají ve svých strukturách jednotky AZ a dotazovat se na volná systematizovaná místa, která by mu mohla být nabídnuta. Pokud velitel takového útvaru či zařízení shledá, že by mohl být pro jednotku přínosem, nabídne mu takové systematizované místo a vydá mu stanovisko k zařazení na toto systematizované místo. Na základě tohoto stanoviska pak ředitel místně příslušného KVV rozhodne o zařazení žadatele (vojáka AZ) na vybrané systematizované místo k nejbližšímu přestupnímu termínu.⁵⁵

3.6 Služba aktivních záloh v době míru

Občan, který na základě své žádosti dobrovolně převzal výkon branné povinnosti, vykonává podle potřeby Ozbrojených sil ČR vojenskou činnou službu. Tato vojenská činná služba má především charakter buďto pravidelného vojenského cvičení, případně dobrovolného vojenského cvičení, nebo ve zvláštních případech může být operačně nasazen.

Na základě posledních legislativních úprav zde přibyla možnost služby příslušníka AZ v zahraničních operacích (na základě operačního nasazení). V tomto případě se ale nepředpokládá, že by ke službě v zahraničních operacích byly nasazovány celé jednotky aktivních záloh, jako tomu je u profesionální armády, kdy jednotlivé rotace v zahraničních operacích jsou vystavěny na vybrané organické jednotce. V tomto případě by se mohlo jednat spíše o vybrané jednotlivce – specialisty ve svém oboru, které Armáda ČR nemá ve svých řadách, nebo má těchto specialistů omezené množství.⁵⁶

⁵⁵ Na základě průběžného vyhodnocení po prvním roce fungování nového systému výstavby aktivních záloh bylo rozhodnuto o stanovení dvou termínů, ke kterým je možné zrealizovat přeřazení příslušníka AZ z jednoho útvaru k druhému. Tyto termíny byly stanoveny na 1. dubna a 1. října jednoho kalendářního roku.

⁵⁶CIMBUREK, Ludvík: Aktivní zálohy jsou to jediné, co republika v době míru má. In: *Český rozhlas - Radiožurnál* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018, 12. září 2018 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=xzm3_O57Tok

3.6.1 Pravidelná a dobrovolná vojenská cvičení

Vojenské cvičení je základním nástrojem přípravy vojáků v záloze a v aktivní záloze pro jejich vojenskou činnou službu.

Dobrovolná vojenská cvičení jsou určena pro vojáky v záloze nebo pro občany České republiky, kteří před tím nesloužili v Armádě ČR, popř. nevykonali základní vojenskou službu. Na základě vlastní žádosti, kterou podají k místně příslušnému Krajskému vojenskému velitelství, mohou být k vykonání takového dobrovolného vojenského cvičení povoláni formou povolávacího rozkazu. Souhrn dnů dobrovolného vojenského cvičení nemůže v jednom kalendářním roce překročit délku 12 týdnů.⁵⁷ Na základě vlastní písemné žádosti může dobrovolná vojenská cvičení absolvovat i příslušník aktivních záloh, který takto může absolvovat vojenský výcvik nad časový rámec, který mu vyplývá z jeho zařazení k aktivním zálohám. Vyslání příslušníka AZ na dobrovolné vojenské cvičení musí být rovněž v zájmu Armády ČR, která podle toho rozhodne o jeho povolání, či nepovolání na tento druh cvičení.

Pravidelná vojenská cvičení jsou formou vojenské přípravy pro ty vojáky, kteří byli na základě správního rozhodnutí ředitele místně příslušného Krajského vojenského velitelství zařazení do aktivních záloh (ať již k pěším rotám AZ při KVV, či k jednotkám u útvarů a zařízení v rámci Armády ČR). Maximální délka pravidelného vojenského cvičení v jednom kalendářním roce nemůže přesáhnout délku 6 týdnů. V případě, že je k aktivním zálohám zařazen voják, který dosud neabsolvoval žádnou vojenskou činnou službu, musí v prvním roce svého zařazení k aktivním zálohám absolvovat úvodní vojenské cvičení v délce až 12 týdnů⁵⁸ formou kurzu základní přípravy pro příslušníky AZ u Velitelství výcviku – Vojenské akademie ve Vyškově.⁵⁹

⁵⁷ *Aktivní záloha v resortu obrany: Pomůcka k problematice aktivních záloh.* Praha: Ministerstvo obrany ČR - Vojenský historický ústav Praha, 2018, 99 s., s. 57.

⁵⁸ Zpravidla se však jedná o délku 6 týdnů, která může být v případě potřeby rozdělena na dva třítýdenní bloky. Pokud je žadatel o vstup do aktivních záloh zařazen na systematizované místo specialisty, je délka kurzu základní přípravy zkrácena na délku 3 týdnů.

⁵⁹ *Aktivní záloha v resortu obrany: Pomůcka k problematice aktivních záloh.* Praha: Ministerstvo obrany ČR - Vojenský historický ústav Praha, 2018, 99 s., s. 57.

3.6.2 Operační nasazení

Operační nasazení příslušníka AZ je zvláštní způsob plnění vojenské služby v době míru, kdy je možné vykonat operační nasazení na území České republiky, nebo v zahraničí v rámci zahraniční operace Armády ČR.

Předmětem této vojenské služby příslušníka AZ není již samotný výcvik, ale přímo plnění úkolů v rámci Ozbrojených sil České republiky. Operační nasazení na území České republiky může být v trvání až 7 měsíců v jednom kalendářním roce. Pro přípravu k tomuto operačnímu nasazení může být vybraný příslušník AZ vyslán na odbornou přípravu v podobě pravidelného vojenského cvičení, které může dosáhnout délky až 12 týdnů. K takovému operačnímu nasazení může být voják povolán i bez jeho souhlasu. V případě, že se jedná o „*službu v operačním nasazení na záchranné práce při živelných pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, životní prostředí nebo značné majetkové hodnoty, může být lhůta stanovená pro nástup povolávacím rozkazem kratší než 30 dnů.*“⁶⁰

Pokud je voják v aktivní záloze vybrán k operačnímu nasazení v zahraničí v rámci zahraniční operace Armády ČR, může tak být k tomuto nasazení povolán pouze na základě svého prokazatelného souhlasu, nejčastěji v písemné formě. Toto operační nasazení může mít rovněž maximální dobu trvání 7 měsíců v jednom kalendářním roce. Před takovýmto operačním nasazením musí voják AZ absolvovat přípravu formou pravidelného vojenského cvičení v délce až 12 týdnů. Tato příprava probíhá zpravidla s jednotkou, se kterou bude v rámci zahraniční operace působit. Toto cvičení slouží ke vzájemnému stmelení s jednotkou a k osvojení si taktických a operačních postupů této jednotky.

*„K doplnění profesionálních jednotek určených k operačnímu nasazení na i mimo území ČR bude přednostně použito vojáků v AZ – bývalých vojáků z povolání po ukončení služebního poměru.“*⁶¹

⁶⁰ *Aktivní záloha v resortu obrany: Pomůcka k problematice aktivních záloh.* Praha: Ministerstvo obrany ČR - Vojenský historický ústav Praha, 2018, 99 s., s. 58.

⁶¹ *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky.* Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2012, 54 s., s. 23.

Do operačního nasazení může být rovněž vyslán i voják v záloze, který však není příslušníkem aktivních záloh. Může tak být učiněno pouze na základě jeho prokazatelného souhlasu (nejčastěji v písemné formě) a to na dobu maximálně 30 dnů v jednom kalendářním roce.

V případě, že tomu naléhavost situace nevyžaduje jinak, je voják v záloze, či v aktivní záloze, povoláván do operačního nasazení formou povolávacího rozkazu ve lhůtě minimálně 30 dnů před nástupem do služby k plnění tohoto úkolu⁶².

⁶²*Aktivní záloha v resortu obrany: Pomůcka k problematice aktivních záloh.* Praha: Ministerstvo obrany ČR - Vojenský historický ústav Praha, 2018, 99 s., s. 58.

4 Výcvik jednotek AZ

Principiálně probíhá výcvik jednotek aktivních záloh u všech útvarů a Krajských vojenských velitelství stejně. Nicméně jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, jsou zde rozdíly především mezi jednotkami pěších rot AZ podřízených jednotlivým Krajským vojenským velitelstvím a mezi jednotkami vytvořenými u jednotlivých útvarů, které jsou předurčeny k doplňování daných útvarů.

Z toho samozřejmě plyne i nezbytná rozdílnost nejen ve výcviku jejich příslušníků, ale rovněž i v náročnosti na fyzickou a psychickou odolnost vojáků do těchto jednotek zařazených. Z tohoto důvodu je logická i rozdílnost ve struktuře takových jednotek, jejich vybavení výstrojí a výzbrojí apod. Tato kapitola je proto věnována nastínění průběhu výcviku u pěší roty AZ u Krajského vojenského velitelství a u jednotek AZ u 44. lehkého motorizovaného praporu.

„Příslušníci v aktivní záloze jsou součástí ozbrojených sil České republiky se zvláštním právním statutem. Doplňují vybrané vojenské útvary AČR a ostatní složky ozbrojených sil. Vojáci v aktivní záloze jsou povoláváni na pravidelná vojenská cvičení, nebo do mimořádné služby při operačním nasazení útvarů, pro něž jsou předurčeni.“⁶³

4.1 Výcvik AZ u 44. lehkého motorizovaného praporu

Jednotky aktivních záloh u 44. lehkého motorizovaného praporu jsou klasickým příkladem nového konceptu výcviku u praporu v rámci 4. brigády rychlého nasazení a Pozemních sil obecně.

4.1.1 Struktura jednotek AZ u praporu

Ve struktuře 44. lehkého motorizovaného praporu můžeme najít celkem dvě plnohodnotné jednotky aktivních záloha dále několik systematizovaných míst v rámci štábu praporu, která jsou rovněž určena pro vojáky AZ.

Ve struktuře štábu jsou v každé skupině (vyjma skupiny přípravy AZ, ekonomické skupiny, skupiny ochrany utajovaných informací a osobního štábu) místa

⁶³*Bílá kniha o obraně*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - odbor komunikace a propagace (OKP), 2011, 167 s. ISBN 978-80-7278-564-3, s. 109.

určena pro příslušníky AZ, kteří by měli v případě potřeby tyto skupiny doplnit. Celkový počet těchto systematizovaných míst je 7. Principiálně jsou tato místa určena pro bývalé vojáky z povolání, kteří již mají určité znalosti a zkušenosti v problematice té které skupiny. Určitou výjimkou může být skupina komunikačních a informačních systémů, kde může být umístěn i IT specialista bez předchozí praxe u vojenského útvaru na obdobné pozici.

Další jednotkou ve struktuře 44. lehkého motorizovaného praporu je minometná četa AZ, která je zařazena přímo do struktury roty zbraní, kde je rovněž zařazena minometná četa složená z vojáků z povolání. Minometná četa AZ tak kopíruje svůj plně profesionální protějšek a i díky velitelskému podřízení (nikoliv metodickému) stejnému veliteli roty může být výcvik jednotky mnohem efektivnější a operativnější.

Minometná četa AZ má celkem 38 systematizovaných míst a v její struktuře jsou následující družstva a elementy s uvedenými systematizovanými místy:⁶⁴

- velení čety – velitel čety, zástupce velitele čety, starší operátor a operátor;
- družstvo velení – velitel družstva, 2x starší počítač, starší řidič, operátor;
- rekognoskační družstvo – velitel družstva, 2x starší průzkumník – specialista, 2x starší průzkumník;
- 6x minometné družstvo – velitel družstva, mířič, nabíječ, řidič;

Všechna systematizovaná místa ve struktuře minometné čety mají stejné požadavky jako u profesionální jednotky, včetně požadavků na bezpečnostní prověrku a jazykové znalosti.

Početně největší jednotkou AZ (s 88 systematizovanými místy) ve struktuře 44. lehkého motorizovaného praporu je pěší rota AZ, která svou strukturou, určením a hlavními úkoly plně odpovídá profesionální 2. pěší rotě. Struktura pěší roty AZ je následující:⁶⁵

- velení pěší roty – velitel roty, zástupce velitele roty, vedoucí praporčík;
- rotní komplet ISR – 2x specialista ISR, starší řidič;

⁶⁴Volná místa - Pěší rota AZ a minometná četa AZ 44. lehkého motorizovaného praporu [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/?p=volna-mista.html>

⁶⁵ Tamtéž [cit. 2019-03-26].

- velitelské družstvo – výkonný praporčík, technik roty, mladší zdravotní záchranář, starší skladník, střelec operátor, starší operátor, 7x starší řidič;
- 3x pěší četa AZ, kdy každá pěší četa je složena z:
 - velení pěší čety – velitel čety, zástupce velitele čety;
 - četní komplet ISR – 2x mladší specialista ISR, starší řidič;
 - 2x pěší družstvo - velitel družstva, starší operátor, starší střelec, starší řidič, střelec;

4.1.2 Organizace výcviku

Na základě nově přijaté koncepce výstavby a výcviku jednotek AZ a tomu vydaných vnitřních normativů bylo zřízeno u všech útvarů na začátku roku 2017 speciální pracoviště ve velikosti skupiny, které je zodpovědné za plánování, realizaci a vyhodnocování výcviku jednotek aktivních záloh toho kterého praporu. Toto pracoviště⁶⁶ je součástí štábu daného praporu a v jeho čele stojí voják z povolání jako náčelník skupiny v hodnosti nadporučíka, dále jsou ve skupině zařazeni dva vojáci z povolání v hodnosti nadrotmistrů.

Náčelník skupiny je hlavním garantem výcviku příslušníků AZ u daného praporu a po výcvikové stránce se zodpovídá nadřízenému stupni v podobě Oddělení bojové přípravy na úrovni 4. brigády rychlého nasazení, která tuto skupinu metodicky vede. Odborným protějškem náčelníka SPAZ je na brigádním stupni vedoucí starší důstojník v hodnosti kapitána, který je rovněž vojákem z povolání a jeho úkolem je koordinace výcviku jednotek AZ u všech podřízených útvarů brigády.

Systematizovaná místa v hodnosti nadrotmistrů ve funkci instruktora jsou určena k zajištění odborného výcviku v jednotlivých druzích příprav (ČVO 11⁶⁷) a k logistickému zabezpečení jednotky (ČVO 31⁶⁸) v období, kdy jednotka není na cvičení a logistickou podporu provedení výcviku si nezajišťuje sama cestou vlastního velitelského družstva.

Velmi důležitým partnerem při organizování výcviku AZ u praporu jsou i jednotlivá Krajská vojenská velitelství, jelikož v období mimo výcvik jsou vojáci AZ,

⁶⁶ V armádní struktuře je označována jako Skupiny přípravy AZ (zkratka SPAZ).

⁶⁷ ČVO 11 – mechanizované jednotky (ČVO – číslo vojenské odbornosti).

⁶⁸ ČVO 31 – všeobecná logistika.

předurčení k výcviku u 44. lehkého motorizovaného praporu, právě v odpovědnosti těchto KVV. Tím, že se vojáci AZ účastní výcviku u jednotlivých praporů, neznamená, že administrativně odchází od místně příslušného KVV a přechází pod ten který prapor. Veškeré náležitosti a opatření, které je nutné s daným vojákem mimo cvičení provést, se realizuje ve spolupráci s odpovídajícím KVV.

Skupina přípravy AZ proto velmi intenzivně komunikuje se svými protějšky u těch KVV, u kterých jsou evidovaní k nim předurčení vojáci AZ. Především se to týká termínů jednotlivých řádných vojenských cvičení, kurzů, soutěží a dalších akcí, kterých se vojáci AZ účastní. Odpovídající KVV musí tyto u nich evidované vojáky informovat a zároveň o tomto musí informovat i jejich zaměstnavatele.⁶⁹ Po té, co je příslušník AZ obeslán s informacemi ohledně termínů jeho možného povolání na řádné vojenské cvičení v zákonné lhůtě, je možné takového vojáka v těchto termínech povolat formou povolávacího rozkazu na základě správního řízení. Tento povolávací rozkaz musí voják obdržet nejpozději měsíc před termínem nástupu na konkrétní cvičení. Příslušník AZ má následně možnost se z tohoto cvičení písemnou formou za stanovených podmínek omluvit (běžně akceptovaným důvodem jsou rodinné, pracovní a zdravotní důvody).

Až do samotného nástupu na cvičení je příslušník AZ stále plně v odpovědnosti místně příslušného KVV⁷⁰. V den nástupu, kdy projde všemi vstupními procedurami včetně vstupní lékařské prohlídky (a je shledán lékařem jako schopný k vykonání vojenského cvičení), přechází do kompetence daného útvaru. Od tohoto okamžiku je na vojáky AZ pohlíženo jako na běžného příslušníka Armády ČR se všemi právy a povinnostmi a vztahují se na něj všechny právní úpravy platné pro vojáky z povolání. Tento právní vztah trvá až do okamžiku, kdy je opět voják AZ propuštěn z pravidelného vojenského cvičení, kdy následně opět přechází do gesce místně odpovídajícího KVV u něhož je voják AZ evidován.

Skupina přípravy AZ následně komunikuje s jednotlivými protějšky u KVV, kdy dochází k předávání informací a podkladů nezbytných pro vypořádání všech

⁶⁹ V případě vojenských cvičení a všech dalších akcí, na které je plánované dané vojáky povolat, musí KVV o tomto tyto vojáky a jejich zaměstnavatele informovat vždy 6 měsíců předem. Na toto jsou navázány různé finanční náhrady a kompenzace vyplývající z odpovídajících právních norem.

⁷⁰ Tento stav se vztahuje i na všechny ostatní důvody, pro které je voják AZ povolán k praporu, tj. i v případě účasti na odborném vojenském kurzu, různých sportovních a reprezentačních akcích, konferencích a odborných shromážděních apod.

administrativních a finančních náležitostí se cvičením spojených. Jedná se především o ukončení správního řízení ve věci povolání na řádné vojenské cvičení, finanční vypořádání v podobě nároku na služné a kompenzace nepřítomnosti vojáka AZ v zaměstnání zaměstnavateli, započítání doby výcviku do ročního limitu pro výcvik AZ, vypořádání sociálního a zdravotního pojištění apod.

4.1.3 Praktické provedení výcviku

Během kalendářního roku je naplánováno a provedeno několik vojenských cvičení, která jsou většinou v délce trvání od 7 do 10 dnů. Tato cvičení mohou probíhat jako samostatná cvičení, kterých se účastní všechny jednotky AZ praporu, nebo se jedná o vojenská cvičení v rámci praporečnického cvičení v některém z vojenských prostorů. V každém případě je maximální snaha o co největší podobnost výcviku jednotek AZ k profesionálním jednotkám konkrétního praporu.

Výcvik všech jednotek AZ u 44. lehkého motorizovaného praporu je realizován v tříletých cyklech, kdy se v každém výcvikovém roce zaměřuje výcvik na určitý stupeň vycvičenosti v určité úrovni a určitém organizačním celku. Obsah výcviku s minimálními hodnotícími kritérii pro tyto jednotlivé výcvikové roky se řídí vnitřními normativy z úrovně Generálního štábu Armády ČR přes velitelství Pozemních sil až k úrovni velitelství 4. brigády rychlého nasazení. Obecně jsou výcviková období definována takto:

- **První výcvikový rok** – tento výcvikový rok je zaměřen na výcvik jednotlivce a na zvládnutí základních dovedností, které by měl každý voják (bez ohledu na to, jestli se jedná o vojáka z povolání, nebo příslušníka AZ) zvládnout, umět a znát. Konkrétně se jedná o základní dovednosti a znalosti v taktické, střelecké, topografické, ženijní a zdravotní přípravě, v přípravě ochrany proti zbraním hromadného ničení (OPZHN) apod. Tato fáze výcviku končí kontrolními cvičeními z jednotlivých příprav, která prověřují, zda byl daný voják v dostatečné míře vycvičen a zda si probíranou tematiku osvojil a zvládá ji. Taktéž tato kontrolní cvičení ukazují slabá místa, na které bude nutné se v dalším výcvikovém roce obecně i konkrétně zaměřit. Každý rok jsou taktéž vojáci přezkušováni z tělesné připravenosti, která má prověřit, zda jsou

příslušníci AZ v odpovídající fyzické kondici. Kritéria tohoto přezkušování jsou zcela shodná s nároky kladenými na vojáky z povolání.

- **Druhý výcvikový rok** – tento rok je již věnován výcviku vojáků v základním taktickém celku, kterým je u většiny jednotek v rámci KVV a u praporů v podřízenosti Vzdušných sil či Pozemních sil družstvo. Vojáci se v tomto výcvikovém roce zaměřují na rozvíjení a zdokonalování již získaných znalostí a dovedností v uvedených druzích odborných příprav a začleňování této činnosti do celků právě o velikosti družstva. Tento výcvikový rok rovněž končí kontrolními cvičeními pro jednotlivce a zároveň je zakončen i bojovými střelbami⁷¹ na úrovni družstva.
- **Třetí výcvikový rok** – v tomto roce se již předpokládá, že příslušníci jednotek AZ mají všechny znalosti a dovednosti v jednotlivých druzích odborné přípravy a jsou schopni je uplatňovat nejen jako jednotlivci, ale rovněž i v rámci činnosti na stupni družstvo. Výcvik se proto v tomto období soustředí především na stupeň četa (složen zpravidla ze 3 družstev) a rozvíjí činnosti platné pro družstvo právě na úrovni čety. Toto výcvikové období je stejně jako v předchozích letech zakončeno kontrolními cvičeními z jednotlivých odborných příprav a zároveň daná četa musí úspěšně provést bojové střelby čety.

Tento koncept tříletého výcvikového cyklu má své plusy, ale rovněž i zápory. Přínosy jsem především v jasně daném postupu výcviku od jednotlivce po četu. Nicméně zápory jsou především v jisté snadné vyčerpatelnosti tohoto konceptu a do jisté míry může působit i na déle sloužící příslušníky AZ demotivujícím způsobem. Po uplynutí oněch tří let výcvikového cyklu by totiž tento cyklus měl započít znovu od začátku. Tato situace nastává především u pěších rot AZ v podřízenosti jednotlivých KVV. Tento princip byl přijat i pro nově vzniklé jednotky AZ u jednotek. V současné době není stanoven další výcvikový cyklus a jeho zaměření. Dá se ale předpokládat, že další výcvik bude již dle potřeb jednotlivých praporů a bude pokračovat v souladu s výcvikem ostatních profesionálních jednotek daného praporu.

⁷¹ Jedná se o komplexní střelecké cvičení s ostrou municí, které je celou dobu vedeno pod taktickým námětem a zahrnuje v sobě širokou škálu dovedností, které by měl voják znát a umět. Bojové střelby trvají v řádu hodin a míra náročnosti a komplexnosti se upravuje podle úrovně vycvičenosti jednotky a její velikosti.

Výcvik nováčků u jednotek AZ tak bude pravděpodobně následně probíhat stejným způsobem, jako je tomu např. u všech jednotek 4. brigády rychlého nasazení. Nově příchozí vojáci z povolání musí do jednoho roku od svého nástupu k jednotce absolvovat tzv. doškolovací intenzivní výcvik (ve zkratce DIV), kdy v podobě intenzivního polního výcviku jsou nováčkům předávány znalosti a dovednosti zkušenými instruktory. V poměrně krátké době se tak nově zařazení vojáci z povolání dostanou na odpovídající úroveň v taktických a střeleckých dovednostech jednotlivce a osvojí si standardní operační postupy (zkratka SOP) platné u manévrových a podpurných jednotek 44. lehkého motorizovaného praporu.

Výše v této kapitole byla zmíněna struktura konkrétních jednotek AZ u 44. lehkého motorizovaného praporu a již z povahy věci, určení a použitelnosti jednotlivých jednotek vyplývá, že jejich výcvik nemůže být ve všech případech totožný. Proto se v rámci vojenských cvičení plánuje výcvik tak, aby bylo možné některé přípravy procvičovat společně (např. střelecká příprava z ručních zbraní, procvičování bojových drilů, procvičování různých útočných a obranných činností apod.) a některé samostatně, nebo u jednotek stejného určení, které jsou však složeny pouze z vojáků z povolání.

Zcela učebnicovým příkladem může být odborný výcvik u minometné čety AZ, která je specifická nejen svým zaměřením a úkoly, které má plnit, ale taktéž i zbraněmi používanými k plnění těchto úkolů. Zde je snaha v maximální míře spojit výcvik profesionální minometné čety s výcvikem jejího protějšku v podobě minometné čety AZ.

Obdobná snaha je i u pěší roty AZ, nicméně díky velikosti této jednotky je možnost spojit výcvik s profesionálním protějškem poněkud komplikovanější jak na koordinaci a velení, tak i na materiálové možnosti a rovněž i jistá omezení při používání techniky apod. V konkrétních případech a u dobře vycvičených a zkušených jednotlivců je možné (a děje se to) začleňovat tyto příslušníky AZ do profesionálních jednotek během jejich výcviku.

Tento přístup s sebou přináší tři hlavní výhody či benefity. Především se jedná o velký motivační faktor pro vojáky AZ, kteří díky tomu ještě zvyšují své odhodlání se výcviku účastnit a podstatným způsobem je stimulují. Druhým přínosem je propojování „světa“ vojáků v AZ se „světem“ vojáků z povolání. Napomáhá to boření bariér a předsudků mezi oběma typy jednotek a jejich příslušníky a zároveň to napomáhá

vytvoření a upevňování ducha sounáležitosti a bratrství. A v neposlední řadě to rovněž působí i jako motivační faktor pro vojáky z povolání, kteří získají motivaci k tomu se zlepšovat a přeci nebýt horší než ten „záložák“ který s nimi cvičí a přestože má menší časové možnosti k získávání vojenských znalostí a dovedností, tak může být lepší než on (což se i stává). Především je možné občas pozorovat velký rozdíl mezi úrovní motivace vojáka AZ a profesionálního vojáka právě ve prospěch „záložáka“.

4.2 Výcvik u pěších rot AZ při KVV

4.2.1 Struktura pěší roty AZ

Díky specifickému předurčení jednotky tohoto typu je i specifická struktura pěší roty AZ, která v rámci profesionální armády nemá žádný svůj ekvivalent. Struktura pěší roty AZ je následující:

- velení pěší roty AZ:
 - velitelské družstvo AZ;
- 3x pěší četa AZ:
 - 3x družstvo AZ;
- velitelská četa AZ:
 - spojovací družstvo AZ;
 - ženijní družstvo AZ;
- četa logistického zabezpečení AZ:
 - hospodářské družstvo AZ;
 - družstvo oprav AZ;
 - zásobovací družstvo AZ;
- obvaziště AZ.

4.2.2 Organizace výcviku

Výcvik pěších rot AZ jednotlivých Krajských vojenských velitelství je v odpovědnosti daného operačního oddělení v rámci toho kterého krajského velitelství. Toto oddělení zastává stejnou funkci, kterou má u útvarů a zařízení právě skupina přípravy AZ. Je tedy odpovědná za plánování a provedení jednotlivých cvičení pěší roty AZ. Plány výcviku jsou schvalovány (na rozdíl od případu 44. lehkého motorizovaného

praporu) z úrovně Velitelství sil podpory, která je pro výcvik pěších rot AZ při KVV odborným garantem.

Tento výcvik musí být v souladu s výcvikovým plánem a výcvikovými cíli, které jsou uvedeny v resortním normativu Prog-1-3/AZ KVV – Program přípravy pěších rot AZ KVV, který stanovuje jednotlivé druhy vševojskové a odborné přípravy pro výcvik pěších rot AZ. Výcvik těchto jednotek se řídí jinými předpisy, jelikož i jejich primární určení je jiné. Tyto jednotky se zaměřují především na působení v rámci daného krajského teritoria, k jeho obraně a ochraně, k ochraně objektů důležitých k obraně státu (v případě jihočeské pěší roty AZ je to např. jaderné elektrárna Temelín, vodní přehrady Lipno a Orlická a další vodní zdroje, důležitá infrastruktura apod.) a pomoc při nevojenských ohroženích. Konkrétní úkoly této jednotky jsou následující:⁷²

- v míru v rámci vojenských cvičení:
 - ve svém teritoriu pomáhat při živelných pohromách a katastrofách;
 - plnit úkoly jako podpora Policie ČR při řešení regionálních konfliktů;
- v době stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu:
 - při úhradě válečných ztrát;
 - v rámci struktur Armády ČR i v případě nasazení mimo dané teritorium;
 - jako podpůrné, logistické a zásobovací či strážní jednotky, jejich kapacity budou využívány při válečném stavu a k podpoře hlavních sil Armády ČR;
 - k protidiverzní činnosti nepřítele;
 - při plnění dalších potřeb Armády ČR, či zásobovacích a záchranných pracích.

Stejně jako u útvarů a zařízení ve strukturách Pozemních sil, Vzdušných sil a přímo podřízených složek, útvarů a zařízení, je rozsah výcviku v jednom kalendářním roce v maximálním rozsahu 6 týdnů.

V roce 2017 byl rovněž zaveden institut partnerských útvarů pro jednotlivá Krajská vojenská velitelství. Tím je myšleno, že každé KVV má přiřazen jeden či dva

⁷²O nás - Pěší rota AZ. *Krajské vojenské velitelství Brno* [online]. Brno, 2011 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.az-brno.cz/stranka/o-nas/>

profesionální útvary, které konkrétním KVV pomáhají s jejich výcvikem formou poskytování instruktorů (z řad profesionálních vojáků) a rovněž pomáhají i se zabezpečením výcviku po technické stránce. Tento přístup má zabezpečit zvýšení nejen úrovně výcviku těchto jednotek, ale také zvýšit atraktivnost takového výcviku pro vojáky zařazené u těchto jednotek AZ.

4.2.3 Praktické provedení výcviku

Výcvik pěších rot probíhá rovněž v tříletých cyklech, kdy první rok je nejprve zaměřen na jednotlivce a družstvo, druhý rok na výcvik čety a třetí rok na výcvik a stmelení celé roty.

Každý výcvikový rok je taktéž zakončen kontrolními cvičeními a bojovými střelbami z obranných postavení. V prvním roce výcviku jsou to kontrolní cvičení pro jednotlivce, ve druhém výcvikovém roce kontrolou sladění družstev a v posledním roce výcvikového cyklu příslušníci pěší roty AZ absolvují bojové střelby čet z obranných postavení a kontrolu sladění rot. Tento koncept plně reflektuje primární určení těchto jednotek, které je především obranného charakteru.

Podstatnou součástí výcviku pěší roty AZ při KVV v Českých Budějovicích jsou velká cvičení v podobě cvičení SAFEGUARD se zaměřením na ochranu jaderné elektrárny Temelín, či cvičení HRADBA. Tato cvičení se konají vždy jednou za dva roky a jedná se o nejrozsáhlejší cvičení pěších rot AZ.

Pěší roty AZ se rovněž postupně začínají zapojovat do největšího cvičení leteckých posádek a leteckých návodčích AMPLE STRIKE. Na těchto cvičeních většinou plní úkol opozičních sil, proti kterým jednotky profesionálních vojáků vedou svou bojovou činnost.

Závěr

Tato bakalářská práce s tématem *Koncepce aktivních záloh Armády ČR* si kladla za cíl zhodnotit aktuální situaci konceptu výstavby aktivních záloh, jakožto stále více důležitého člena Ozbrojených sil ČR. Jsou to totiž právě aktivní zálohy, které jsou v případě nutnosti dostupným zdrojem pro posílení naší profesionální armády a zároveň v době plně profesionální armády jediným způsobem, jak detailněji seznámit občany s jejími vnitřními mechanismy a způsobem fungování.

Je zcela neoddiskutovatelnou skutečností, že vojenské dobrovolnictví stálo u zrodu Československa, kdy nebýt Československých legií, byl by zrod a založení státu Čechoslováků mnohem složitější. V tomto směru tedy mají aktivní zálohy usnadněnou cestu, jelikož mají možnost navazovat na unikátní tradici.

Koncept aktivních záloh v současné době prochází velmi dramatickou proměnou, která byla započata především v roce 2011. V tomto roce byla uveřejněna Koncepce AZ, která si plně osvojila možnosti konceptu totálních sil a větší zapojení obyvatel do jejího budování. Zmíněná koncepce dala aktivní záloze nový směr, který se postupně daří naplňovat. Z dříve tak podhodnocovaných a úmyslně ignorovaných složek Ozbrojených sil ČR se AZ stávají čím dál tím důležitější komponentou našeho bezpečnostního systému. Aktivní zálohy jsou kvalitně ukotveny v našem právním řádu, legislativní normy poměrně zdařilým způsobem umožňují a ulehčují jejich postupnou výstavbu, zkvalitňování výcviku a především růst jejich prestiže.

Aktivní zálohy již nejsou malou Popelkou, ale stále více úspěšnou mladou dámou, která stále roste. Došlo k bezprecedentnímu navýšení jednotek AZ, do kterých se mohou občané dobrovolně hlásit. Je tak možné nabídnout každému širokou škálu uplatnění dle jeho schopností, dovedností, fyzických a psychických předpokladů.

Jak již bylo uvedeno, v době kdy je Armáda ČR plně profesionální a kdy v roce 2005 byl opuštěn koncept branecké armády, jsou aktivní zálohy jedinou možností, jak se může každý občan České republiky podílet na civilní a plně demokratické kontrole Ozbrojených sil ČR. I toto je přínosné, neboť tím je dále posilována důvěryhodnost armády a sílí její respekt v očích široké veřejnosti.

V Koncepci AZ byl stanoven časovým milníkem rok 2025, kdy měl být v základní fázi završen proces transformace aktivních záloh, ty měly být naplněny na 100%, tj. v Aktivní záloze Armády ČR by mělo sloužit celkem 5000 příslušníků. Jak ale tato práce ukazuje, tento plán bude pravděpodobně naplněn o několik let dříve, jelikož zájem z řad široké veřejnosti být „záložákem“ je skutečně velký.

Rovněž se povedlo do současné chvíle provést většinu nezbytných legislativních změn k úspěšnému rozvoji AZ. Navýšit rozpočet resortu pro jejich budování (jak pro potřeby finančního ohodnocení příslušníků AZ, tak i pro nákup výstroje a výzbroje).

Díky zřízení jednotek AZ i u plně profesionálních útvarů také dochází k vzájemnému provazování a spolupráci profesionálních jednotek a jednotek AZ během výcviku. Z dosavadních praktických zkušeností je patrné, že tento fakt má pozitivní dopady na obě strany a napomáhá to mezi nimi tvořit vzájemné pouto, uznání a respekt. Vždyť v případě potřeby budou tak jako tak stát bok po boku a čelit nebezpečí společně.

Seznam použitých zdrojů

Knihy, publikace a odborná periodika

1. *Aktivní záloha v resortu obrany: Pomůcka k problematice aktivních záloh*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - Vojenský historický ústav Praha, 2018, 99 s.
2. *Bezpečnostní strategie České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5.
3. BINKIN, Martin a William W. KAUFMANN. *U.S.ArmyGuard and Reserve: rhetoric, realities, risks*. Washington, D.C.: TheBrookingsInstitution, c1989, 162 s. ISBN 08-157-0979-X.
4. *Bílá kniha o obraně*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - odbor komunikace a propagace (OKP), 2011, 167 s. ISBN 978-80-7278-564-3.
5. DUBEC, R. *Doktrína Armády České republiky*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany ČR – Vojenský historický ústav Praha pro Centrum doktrín Vev-VA Vyškov, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7278-619-0.
6. HOLBORN, Hajo. *A HistoryofModernGermany (1648 - 1840)*. Paperback edition. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1982, 531 s. ISBN 0-691-00796-9.
7. HUNTINGTON, Samuel P. *TheSoldier and theState: TheTheory and PoliticsofCivil–Military Relations*. Revisededition. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981, 560 s. ISBN 978-0674817364.
8. PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 2007. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2007, 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6.
9. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Upravené vydání pro zveřejnění. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2012, 54 s.
10. KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha (1999 - 2009)*. 1. vydání. Praha: Československá obec legionářská, 2009, 47 s.
11. KŘÍŽ, Zdeněk. *Civilní řízení a demokratická kontrola armády v České republice: peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, 132 s. ISBN 80-210-3590-0.

12. NĚMEC, Ivan, ŽILÍNEK, Milan a LUŽNÝ, Jaroslav. *Přechod státu z mírového na válečný stav. Vojenské rozhledy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2007, 16 (48) (4), 59 - 66. ISSN 1210-3292
13. TOFFLER, Alvin a Heidi TOFFLER. *Válka a antiválka: jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2002, 304 s. ISBN 80-720-3445-6.

Bakalářské, diplomové a disertační práce

1. BARABÁŠ, Martin. *Armáda ČR a novodobé bezpečnostní hrozby*. Praha, 2013, 59 s. Postgraduální práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce: arm. gen. Ing. Jiří Šedivý.
2. BURIAN, Tomáš. *Aktivní záložník v české realitě*. Brno, 2012, 101 s. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně - Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce: PhDr. et. Mgr. Zdeňka Vaňková.
3. KRAINA, Pavel. *Výběr osob z vnitřních zdrojů Armády České republiky*. Olomouce, 2018, 98 s. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci - Filozofická fakulta. Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
4. MICHNA, Pavel. *Nasazení Aktivních záloh AČR v operacích na domácím území*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno - Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

Elektronické zdroje

1. CARAFANO, James Jay. TotalForcePolicy and theAbramsDoctrine: UnfulfilledPromise, UncertainFuture. *ForeignPolicyResearch Institute* [online]. Philadelphia, PA, 2005, February 1, 2005. Dostupné z: <https://www.fpri.org/article/2005/02/total-force-policy-and-the-abrams-doctrine-unfulfilled-promise-uncertain-future/>
2. CIMBUREK, Ludvík. Zahraniční kurz pro vojáky v aktivní záloze má zelenou. *Aktivní záloha–Armáda ČR* [online]. Praha, 2017, 28. července 2017 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnizaloha.army.cz/aktuality/zahranicni-kurz-pro-vojaky-v-aktivni-zaloze-ma-zelenou>
3. CIMBUREK, Ludvík: Aktivní zálohy jsou to jediné, co republika v době míru má. In: *Český rozhlas - Radiožurnál* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018, 12. září 2018. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=xzm3_O57Tok

4. MINAŘÍK, Pavel a Pavel ŠRÁMEK. Národní střelecká garda. In: *Československé vojenství* [online]. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_74.htm
5. MINAŘÍK, Pavel. Doba základní vojenské služby za I. republiky. In: *Československé vojenství*[online]. Praha, 2012. Dostupné z: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_86.htm
6. *NATO Framework Policy on Reserve*. [online]. Finaledition. Brusel: NorthAtlanticMilitaryCommittee, 2012, 7 s. MC 0441/2. Dostupné také z: http://cior.net.webx3.d2.cz/wp-content/uploads/2018/07/4-MC_0441_2_FINAL_ENG_NU.pdf
7. O nás - Pěší rota AZ. *Krajské vojenské velitelství Brno* [online]. Brno, 2011. Dostupné z: <http://www.az-brno.cz/stranka/o-nas/>
8. RAJKOVIČ, Ondrej. Význam armád národních států ve 21. století – Část 3. Civilní kontrola armády. *Armádní noviny* [online]. 2013, 30. června 2013. Dostupné z: <https://www.armadninoviny.cz/vyznam-armad-narodnich-statu-ve-21-stoleti-cast-3-civilni-kontrola-armady.html>
9. VLČEK, Bohuslav. *Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky. Vojenské rozhledy* [online]. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2007, 16 (48) (4), 67 - 73. ISSN 1210-3292. Dostupné z: https://vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/cele_cisla/rozhledy2007-4.pdf
10. WICKMAN, Michael a Jacob HELGESTAD. *ArmyTotalForcePolicy: ImplementationChallenges*. *RealClearDefense.com* [online]. Chicago: RealClear Media Group, 2016, June 29, 2016. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2016/06/30/army_total_force_policy_109504.html

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky*. [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/1998/110.html>
2. ČESKO. *Zákon č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky*. [online]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/files/zakon-219-1999-o-ozbrojenych-silach.pdf>

3. ČESKO. *Zákon č. 220/1999 Sb. o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze.* [online]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=AZ&CP=1999s220-2013s300>
4. ČESKO. *Zákon č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání.* [online]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/files/zakon-221-1999-platne-zneni.pdf>
5. ČESKO. *Zákon č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon).* [online]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/files/zakon-585-2004-branny-zakon.pdf>
6. ČESKO. *Zákon č. 45/2016 Sb. o službě vojáků v záloze.* [online]. Dostupné z: <https://www.az44lmopr.cz/cz-cs/files/zakon-45-2016-zaloha.pdf>

Webové stránky

1. Aktivní záloha – Armáda ČR – <https://www.aktivnizaloha.army.cz/>
2. ArmedForcesJournal – <https://www.armedforcesjournal.com/>
3. Armáda ČR – <https://www.acr.army.cz/>
4. Armádní noviny – <https://www.armadninoviny.cz/>
5. Československé vojenství – <https://www.vojenstvi.cz/>
6. Československá obec legionářská (ČsOL) – <https://www.csol.cz/>
7. Český rozhlas – <https://www.rozhlas.cz/>
8. ForeignPolicyResearch Institute – <https://www.fpri.org/>
9. Ministerstvo obrany ČR – <https://www.mocr.army.cz/>
10. NATO Association of Canada (NAOC) – <https://www.natoassociation.ca/>
11. Pěší rota AZ a minometná četa AZ 44. lehkého motorizovaného praporu – <https://www.az44lmopr.cz/>
12. Pěší rota AZ – KVV Brno – <https://www.az-brno.cz/>
13. RealClearDefense.com – <https://www.realcleardefense.com/>
14. U. S. Government Accountability Office – <https://www.gao.gov/>
15. Vojenský historický ústav – <https://www.vhu.cz/>
16. Vojenské rozhledy – <https://www.vojenskerozhled.cz/>
17. YouTube.com – <https://www.youtube.com/>

Seznam použitých zkratek

AČR – Armáda ČR

AZ – aktivní záloha

AZD – aktivní záloha dobrovolná

ČVO – číslo vojenské odbornosti

ČR – Česká republika

KVV – krajské vojenské velitelství

MO – ministerstvo obrany

MO ČR – Ministerstvo obrany ČR

NATO – NorthAtlanticTreatyOrganization

ODOS – objekty důležité pro obranu státu

OS – ozbrojené síly

OS ČR – Ozbrojené síly České republiky

SPAZ – skupina přípravy aktivních záloh

SM – systematizované místo

SOS – stav ohrožení státu

SVAZARM – svaz pro spolupráci s armádou

VP – vojenská policie

VS – válečný stav

VzP – voják z povolání